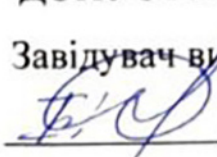

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри

Ніна РЖЕВСЬКА
«07» 06 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО
– СХІДНОЇ ЄВРОПИ»

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 407 групи, Гучко Федір Васильович

Керівник: кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри Сапсай Артем
Петрович

Нормоконтролер: Артем САПСАЙ

КИЇВ 2024

Зміст

Вступ.....	2
Розділ 1. Пріоритети безпекової політики Польщі.....	6
Розділ 1.1. Основні цілі безпекової політики Польщі до та після вступу в НАТО в 1990 – 2000 роках.....	6
Розділ 1.2. Початок модернізації безпекового середовища Польщі в 2000 – 2010 роках.....	8
Розділ 1.3. Пріоритети національної безпеки РП після початку російсько – української війни (2014 – 2022).....	10
Розділ 1.4. Польська безпекова політика перед обличчям майбутнього можливого вторгнення Росії до країни (2022 – сьогодні).....	13
Розділ 2. Пріоритети безпекової політики Словаччини.....	19
Розділ 2.1. Створення нового безпекового середовища до та після вступу в ЄС та НАТО.....	19
Розділ 2.2. Безпекові пріоритети після 2014 року по 2022 рік.....	23
Розділ 2.3. Політика безпеки Словаччини після 2022 року та деградація в 23.....	27
Розділ 3. Пріоритети безпекової політики Угорщини.....	32
Розділ 3.1. Складність у формуванні безпекової політики після вступу в ЄС та НАТО.....	32
Розділ 3.2 Безпекова політика Угорщини після приходу Віктора Орбана після 2010 року.....	35
Розділ 3.3 Військова модернізація Угорщини після 2022 року.....	37
Розділ 4. Пріоритети безпекової політики Чехії.....	41
Розділ 4.1 Реформування оборонки та розвинення відносин НАТО.....	41
Розділ 4.2 Відповідь Чехії щодо виклики 2014 року та проблеми при цьому.....	45
Розділ 4.3 Ситуація у сфері оборони станом на 2022 – 2023 роки.....	47
Висновки.....	52
Список використаних джерел.....	55

ВСТУП

Актуальність дослідження: Безпека є одним із найважливішим елементом зовнішньої та оборонної політики. Цей елемент визначає напрямок безпекової політики, і таким чином, безпека є завжди вкладена «всередину» в державні та організаційні документи. Із цього випливає, що політика національної безпеки держави підв'язується під зовнішню та внутрішню політичну доктрину держави. Безпекова політика держави не створюється на пустому місці. На формування безпекової політики впливають внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на середовище безпеки політики самої держави. Ще одним фактором впливу на безпекову політику є політичне рішення країни.

Безпекові пріоритети країн Центрально-Східної Європи є надзвичайно актуальною темою дослідження з кількох причин. Після розпаду Радянського Союзу та закінчення біполярного протистояння, ці країни перейшли до нового етапу формування національної безпекової політики. Вони мали адаптуватися до зміненої геополітичної ситуації, обираючи нові зовнішньополітичні та оборонні орієнтири, серед яких домінуючими стали інтеграція в ЄС та НАТО. Це дослідження дозволяє проаналізувати, як кожна з цих країн обрала свої безпекові стратегії, враховуючи внутрішні та зовнішні виклики, що виникли в постбіполярний період.

Зважаючи на сучасні виклики безпеці, такі як агресивні дії Росії, особливо після 2014 року, коли відбулися анексія Криму та початок війни на Сході України, дослідження безпекових пріоритетів країн Центрально-Східної Європи набуває особливого значення. Ці події значно вплинули на переформатування їхньої оборонної політики, що включало модернізацію військових сил, підвищення військових бюджетів та активізацію співпраці з НАТО і ЄС. Наприклад, Польща та Словаччина розпочали значні реформи своїх збройних сил і збільшили участь у колективних заходах безпеки.

Актуальність теми обумовлена необхідністю забезпечення регіональної стабільності та безпеки, яка прямо впливає на загальноєвропейську безпекову архітектуру. Співпраця країн Центрально-Східної Європи у військовій сфері є важливими факторами протидії сучасним загрозам

Підсумовуючи, аналіз безпекових пріоритетів цих країн у постбіполярному періоді допомагає зрозуміти, як історичні, політичні та соціально-економічні фактори вплинули на їхні стратегічні вибори та напрямки розвитку.

Мета дослідження: Дослідити еволюцію та сучасний стан безпекових пріоритетів країн Центрально – Східної Європи у постбіполярний період. Аналіз включатиме вивчення історичних передумов, геополітичних змін, економічних аспектів та внутрішньополітичних факторів, які вплинули на формування їхніх безпекових стратегій. Особливу увагу буде приділено ролі міжнародних відносин та участі цих країн у міжнародних організаціях, таких як НАТО та ЄС. Метою є визначення ключових викликів і загроз, з якими стикаються та стикалися ці країни, та оцінка їхніх дій для зміцнення їхньої національної та регіональної безпеки в умовах сучасних геополітичних реалій.

Завдання дослідження:

- дослідити історичні умови та геополітичні фактори, які вплинули на формування безпекових пріоритетів країн Центрально – Східної Європи після завершення холодної війни.

- проаналізувати зміни у військовій політиці та оборонних стратегіях цих країн, включаючи їх участь у міжнародних військових союзах (наприклад, НАТО) та колективних системах безпеки.

- дослідити, як внутрішня політична ситуація, зміни урядів впливають на безпекову політику цих держав.

- спрогнозувати можливі напрямки розвитку безпекових політик країн Центрально – Східної Європи в умовах сучасних геополітичних викликів та змін.

Об'єкт дослідження: безпекові стратегії та політики країн Центрально – Східної Європи, включаючи вивчення їхніх військових, політичних, економічних та соціальних підходів до забезпечення національної та регіональної безпеки, а також аналіз міжнародних відносин і участі в міжнародних організаціях, що впливають на їхні безпекові пріоритети.

Предмет дослідження: конкретні безпекові пріоритети країн Центрально-Східної Європи, включаючи аналіз ключових загроз і викликів, які впливають на їхню

безпекову політику, вивчення стратегій та заходів, що використовуються для їхньої нейтралізації, а також оцінку ефективності співпраці цих країн з міжнародними організаціями та союзами (як-от НАТО і ЄС) у контексті забезпечення національної та регіональної безпеки.

Методи дослідження: історичний аналіз, наліз даних, вивчення документів сучасної політики. Використання аналізу даних та вивчення документів сучасної політики у дослідженні безпекових пріоритетів країн Центрально-Східної Європи доповнює історичний підхід, розширюючи можливості отримання актуальної та об'єктивної інформації. Аналіз даних дозволяє виявити тенденції у безпеці, що допомагають виокремити ключові проблеми та визначити їх пріоритетність. Вивчення сучасних політичних документів, таких як стратегії безпеки, законодавство та заяви керівників країн, надає прямий інсайт у важливі аспекти безпеки, враховуючи сучасні виклики та загрози.

Хронологічні межі: 1990 – 2023 роки. Рік 1990 є ключовим у контексті дослідження, оскільки в цей період відбувалися значні зміни у геополітичній ландшафті світу, зокрема руйнування біполярної системи, яка домінувала у часи Холодної війни. Для країн Центрально-Східної Європи цей період означав перехід від комуністичного режиму до демократії і ринкової економіки, а також зміни в їх зовнішній політиці та безпеці. Рік 2023 дозволяє проаналізувати розвиток ситуації в країнах Центрально-Східної Європи на протязі понад тридцяти років. Цей термін дозволяє врахувати достатньо довгий часовий проміжок для вивчення еволюції безпекових пріоритетів в контексті політичних та економічних, які відбувалися після кінця Холодної війни.

Апробація отриманих результатів: 1) Підрозділ 1.4 був апробований за допомогою праці (наукової?)) «Польсько – корейське воєнно – технологічне співробітництво, як доказ ефективності безпекового співробітництва засноване на економічній сфері» / Гучко Федір Васильович // XV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі»
2) Підрозділ 2.3 був апробований за допомогою праці (наукової?)) «Зміна безпекової

політики Словаччини за Роберта Фіцо» / Гучко Федір Васильович // ДИПЛОМАТІЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Характеристика джерельної бази: оборонні плани держав, воєнно – технологічні контракти між державами, договори між державами у рамках союзів.

Структура роботи: вступна частина, основна частина де освітлюються безпекові пріоритети Польщі, Угорщини, Словаччини та Чехії, висновки та джерельна база. Робота складається з 55 сторінок. Кількість використаних джерел – 118.

РОЗДІЛ 1. ПРІОРИТЕТИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ

Розділ 1.1. Основні цілі безпекової політики Польщі до та після вступу в НАТО в 1990 – 2000 роках.

Після розпаду Радянського Союзу та виведення радянських військ із Польщі до 1993 року двома найважливішими пріоритетами Польщі були інтеграція із Заходом і нарощування належного оборонного потенціалу для захисту польського суверенітету. Намір країни приєднатися до західних структур безпеки спонукав розвиток польської армії, який розпочався після 1989 року, разом із політичними реформами та змінами в уряді після понад 40 років комуністичного правління.

Ставши першим некомуністичним прем'єр-міністром Польщі після 1945 року, Тадеуш Мазовецький здійснив великі демократичні реформи, які призвели до заснування Третьої Польської Республіки. Кабінет Мазовецького був призначений у вересні 1989 року і залишався на посаді до перших демократичних виборів у Польщі в 1991 році. Однак навіть протягом цього короткого періоду Кабінет міністрів зміг розпочати значні реформи, включаючи зміни в збройних силах країни [1 с.11 - 13].

Під час правління уряду Мазовецького Польща все ще була членом Варшавського договору, про розпуск якого було оголошено в лютому 1991 року [2]. Будучи членом системи безпеки під керівництвом Радянського Союзу з 1955 року, польські збройні сили мали стати її найбільшою нерадянською складовою. Через стратегічне значення розташування країни додаткові 30 000 радянських сухопутних і повітряних військ були розміщені на польській землі з кінця 1940-х до 1993 року [3].

З початком демократичних реформ у 1990 році було розроблено незалежну польську військову доктрину, однак у розпалі змін вона ще частково перебувала під комуністичним впливом. Нова доктрина виключала участь польських збройних сил у військових діях проти інших держав, якщо союзник не був атакований (мається на увазі тодішні учасники пакту), а розміщення польських військ за межами державних кордонів суперечило національним інтересам. Тим не менш, членство країни у Варшавському договорі могло вимагати участі в оборонних операціях за кордоном.

Розпуск Варшавського договору призвів до необхідності перегляду військової доктрини для Польщі [3].

Нова доктрина була визначена угодами про звичайні збройні сили в Європі (CFE), підписаними в 1990 році, спрямованими на ліквідацію переваги Радянського Союзу в звичайних озброєннях в Європі. Як учасниця Варшавського договору Польща була змушена обмежити звичайні озброєння та війська. Угоди визначили національну стелю для польських збройних сил, спричинивши масове скорочення можливостей країни. Чисельність особового складу довелося скоротити максимум до 250 000 осіб, а також ліквідувати близько 200 бойових літаків і 1100 танків, щоб відповідати обмеженням CFE [4].

Що стосується оперативної частини нової доктрини, то вона вимагала, щоб значна частина польської армії та авіації була розгорнута в східних регіонах Польщі, що межували з Радянським Союзом, замість попередньої (епохи холодної війни) орієнтації на захід [3].

Наступним етапом у встановленні безпекових пріоритетів Польщі став вступ у НАТО. Польща встановила офіційні відносини з НАТО в серпні 1990 року, і в тому ж році почалося придбання західних озброєнь. Орієнтація на західні організації виявилася також у стратегії безпеки та оборони Польщі 1992 року. Документ поставив за мету підтримувати надійну боєздатність збройних сил і отримати членство в НАТО. Стратегія 1992 року була першим незалежним оборонним документом посткомуністичної Республіки Польща. Враховуючи, що країна вступила до НАТО у 1999 році, головна стратегічна мета документу була досягнута. Членство в НАТО означало, що Польща мала модернізувати свої збройні сили для забезпечення оперативної сумісності та співпраці з союзними силами. Вступ Польщі до НАТО став ключовим джерелом технологічної модернізації її збройних сил [5].

Розділ 1.2. Початок модернізації безпекового середовища Польщі в 2000 – 2010 роках.

У 2001 році Генеральний штаб Польщі затвердив новий план переозброєння польської армії, який повинен був бути доведений до стандартів НАТО. Ця програма була розрахована на наступні 5 років. Основними пріоритетами були підвищення

рівня розвідки до стандартів союзників, вдосконалення систем ППО до сучасних стандартів, скорочення військового персоналу (для заміни чисельності військовослужбовців передбачалося поліпшити його підготовку), закупівля нової авіації і бронетехніки. У бюджеті планувалося виділити 1,95% ВВП країни на потреби сектору безпеки. [6].

Враховуючий новий план, Варшава вирішила співпрацювати в основному зі США та Німеччиною. Ще у вересні 1999 року були започатковано створення спільного воєнного корпусу «Північ – Схід» між Німеччиною та Польщею (також там була і Данія). В 2003 році цей воєнний корпус перемістив свій штаб командування до польського міста Щецин. Він налічував 70 тисяч осіб та 800 броньованої техніки (артилерії, вертольотів та БТР). Також РП було долучено до єврокорпусу (Франції та Німеччини та ще інших вісім держав Європи) [7]. Щодо закупівлі техніки, Польща наприкінці 2002 року закупила 48 винищувачів F-16 у американської авіабудівної компанії «Локхід Мартін» [8]. На рахунок закупівлі бронетехніки, в РП не вистачило бюджетних коштів для закупівлі великої кількості нової техніки, тому Варшава вирішила закупляти за зниженими цінами зношену бойову техніку у своїх союзників по НАТО.

У 2003 році уряд США виділив додатково 32 мільйони ієн на реалізацію демократичних реформ в економічному секторі та правоохоронних органах РП.

З кожним роком Польща зміцнювала свої позиції в Північноатлантичному союзі, розвивала відносини зі Сполученими Штатами в області безпеки і нарощувала свою військову міць.

В 2005 році на початку лютого після зустрічі держсекретаря США К. Райса з Міністром закордонних справ Польщі А. Ротфельдом у Варшаві, президент Джордж Буш молодший ініціював рішення в Конгрес США, виділити додаткових 100 млн доларів для модернізації польської армії [9].

Польща надалі розвивала свою сферу безпеки в основному завдяки співпраці зі Сполученими Штатами, але існує ще один неформальний альянс між Францією, Німеччиною і Польщею – "Веймарський трикутник". Він був створений ще в 1991 році для співпраці держав у боротьбі з можливими кризовими ситуаціями у всіх

областях. З 2004 року, коли Польща вступила до ЄС, лідери союзників зустрічалися у Франції, ще більше розвиваючи свої відносини в галузі економіки та безпеки [10].

Впродовж наступних 5 років Польща вела активну політику в альянсі.

РП почала наголошувати на включенню енергетичної безпеки до інтересів НАТО. Під час Бухарестського саміту в 2008 році, за польською ініціативою, було прийнято звіт «Роль НАТО в енергетичній безпеці». Також на саміті 2008 року, Польща підтримала ідею Вашингтону надання ПДЧ для Грузії та України [11]. І ще одним позитивним рішенням на саміті 2008 року для РП, стало пропозиція НАТО про підтримку розгортання протиракетного щита США в Європі. І вже 14 серпня 2008 року Сполучені Штати та РП домовилися про розміщення в Польщі бази з десятьма ракетами-перехоплювачами з відповідними системами ППО MIM-104 Patriot [12].

В 2009 році на саміті НАТО у Страсбурзі було прийнято звіт про прогрес досягнутий у сфері енергетичної безпеки, ініційованим Польщею. Також почала розвиватися тема щодо «парасольки ППО» НАТО в Європі. Тодішнє керівництво США вирішило зайняти більш стриману позицію щодо розгортання «парасольки» [13]. Тож 17 вересня 2009 року президент США Барак Обама оголосив, що заплановане розгортання засобів протиракетної оборони великої дальності та обладнання в Польщі не продовжуватиметься, а для захисту від ракет малої та середньої дальності будуть використовуватися військові кораблі AEGIS [14].

Вже в 2010 році в лютому, президент Польщі Лех Качинський підписав польсько-американську угоду SOFA про розміщення військ США в Польщі. На базі будуть розміщені американські зенітно-ракетні комплекси Patriot, а пізніше і ракети SM3, які є частиною системи балістичної оборони [15].

Співробітництво між Німеччиною, Францією та Польщею у складі «Веймарського трикутника» також розвинулося. 5 липня 2011 року Франція, Німеччина та Польща підписали у Брюсселі угоду про формування підрозділу з 1700 солдатів під назвою Веймарська бойова група, яка буде готова до розгортання в кризових зонах, починаючи з 2013 року. Діловий бюлетень ЄС повідомляє, що Польща командуватиме групою, забезпечуючи основні бойові сили та механізований батальйон, Німеччина забезпечуватиме матеріально-технічну підтримку, а Франція –

медичну підтримку. Оперативний командний центр буде базуватися в Мон-Валерієні, розташованому в передмісті Парижа [16].

В наступному році у березні 2012 р. Рада міністрів Польщі ухвалила довгострокову стратегію зовнішньої політики «Пріоритети польської зовнішньої політики», де одним з головних завдань проголошувалась розбудова рівноправного діалогу у військовій, економічній сферах, де США розглядається найголовнішим партнером.

Наступні 2 роки, Польща ефективно поступово реформувала свої військові сили, брала участь у спільних місіях НАТО (місія НАТО в Афганістані зі 2012 року по 2021 рік) та співпрацювала зі іншими країнами Центрально – Східної Європи [17].

Розділ 1.3 Пріоритети національної безпеки РП після початку російсько – української війни

Наступним серйозним викликом для РП, стала окупація Криму та Донбасу Росією. Варшава розуміла загрозу такої агресії Росії щодо України, тому що з'явилися передумови до майбутньої військової агресії РФ проти неї самої. Тому у відповідь на російську війну проти України, 14 березня 2014 року було підписано угоду про спільний військовий орган у рамках Європейського Союзу у відповідь на російське військове втручання в Україну в 2014 році . Угода передбачає спільні військові навчання, скоординовані оборонні закупівлі та спільний розвиток оборони чотирьох центральноєвропейських країн [18].

Також активізувалася співпраця Польщі зі Вишеградською групою держав (V4). Вишеградська група – альянс 4 країн Центральної Європи: Чехії , Угорщини , Польщі та Словаччини. Він спрямований на розвиток співпраці у військових, економічних, культурних та енергетичних справах, а також на подальшу інтеграцію з ЄС. Його можна визначити як один із найвпливовіших союзів Центральної Європи. Цей союз займає лідируючі позиції щодо економічної та безпекової сфери не тільки в ЄС, а навіть в світі. Його можна розглядати, як потужну євроатлантичну силу в регіоні ЦЄС. Так як, Вишеградська група V4 є також альянсом для воєнної співпраці. Тому 12 травня 2011 року міністр оборони Польщі Богдан Кліх заявив, що Польща очолить

нову Бойову групу ЄС у Вишеградській групі. Рішення було прийнято на зустрічі міністрів оборони V4 у Левочі (Словаччина) де бойова група стала оперативною та була переведена в режим готовності в першій половині 2016 року. Міністри також погодилися, що військові V4 повинні проводити регулярні навчання під егідою V4 Сили реагування НАТО , перші подібні навчання відбулися в Польщі в 2013 році. До складу бойової групи увійшли представники V4 та України [19]. Ще одна бойова група V4 в ЄС планувалося сформувати в другому півріччі 2019 року [20].

У «Веймарському трикутнику» також були прийняті заходи щодо агресій РФ. Незабаром після референдуму про статус Криму , який відбувся 16 березня 2014 року, голови парламентських комітетів Веймарського трикутника у закордонних справах – Елізабет Гігу з Франції , Норберт Реттген з Німеччини та Гжегож Схетина з Польщі – відвідали Київ, щоб висловити твердість своїх країн. підтримка територіальної цілісності та європейської інтеграції України . Це був перший випадок, коли парламентарії Веймарського трикутника здійснили спільну поїздку до третьої країни [21].

Також відбулися зміни і НАТО. У листопаді 2015 року за ініціативою Польщі та Румунії, було створено Бухарестську дев'ятку (В9), в яку входили 9 країн Центрально – Східної Європи, а саме – (Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чехія).Всі ці держави підписали Спільну декларацію, в якій було заявлено, що країни Бухарестської дев'ятки об'єднують свої зусилля для гарантування там, де це потрібно, сильної, достовірної, збалансованої військової присутності» НАТО в регіоні. Основними цілями дев'ятки стали розвиток воєнного співробітництва між країнами – членами НАТО і збільшення витрат на безпекову сферу країн в розмірі 2% від ВВП держави. Причиною створення такого союзу стала війна Росії проти України, окупацію її територій та порушення міжнародного права, що непокоїло країни «східного фронту НАТО» [22].

На додачу до цих заходів, 13 травня 2016 р. в селищі Редзікове відбулася офіційна зустріч за участі глав держав та урядів США і Польщі щодо створення та розміщення нової воєнної спільної американо – польської бази, де будуть

розташовані додаткові ракети середньої дальності СМЗ, радары радіонаведення та 300 військовослужбовців США [23].

В липні 2016 року, Варшава вперше прийняла саміт НАТО. На ньому зазначалося, що Польща відправить контингенти до Румунії та Латвії в рамках посиленої передової присутності (eFP) і відповідної передової присутності (TFP) на східному фланзі НАТО [24]. При цьому до саміту у Варшаві, Президент Польщі Анджей Дуда в серпні 2015 року оголосив, що бази НАТО в Центральній Європі є пріоритетом для саміту 2016 року [25].

У 2017 році уряд Польщі ухвалив новий оборонний план, який передбачав модернізацію збройних сил. Він передбачався на строк від 2017 року до 2026 року. В програмі передбачали закупівлю нових субмарин, гелікоптерів, систем ППО «Patriot», 32 літаків F-35 [26]. Також програма передбачала збільшення витрат бюджету держави на безпекову сферу до 2,5% від всього ВВП [27]. На даний час, РП хоч і має великий економічний потенціал, але такі амбітні плани поки складно виконати. І як в минулі рази, розраховується, що Польща знову затримається із виконанням технічного плану.

Вересні 2019 року президент Польщі Анджей Дуда відвідав Вашингтон, щоб зустрітися з Дональдом Трампом, де він вперше публічно висловив ідею розширення американської присутності в країні. У березні 2019 року заступник міністра оборони з питань політики США Джон Руд відвідав Варшаву, щоб обговорити деталі проекту [28]. На додачу, ще у червні 2019 року Дональд Трамп наказав відправити з Німеччини до Польщі ще 1000 солдат США [29]. Узгодивши всі проблеми в угоді між РП та США, у серпні 2020 року держсекретар Сполучених Штатів Майк Помпео підписав від імені Сполучених Штатів угоду з Польщею, за якою ця країна погоджувалася на передислокацію ще 5500 американських військових, включаючи передовий командний пункт V корпусу, з потенціал для підвищення потужності на 20 000 осіб [30]. Також на початку 2020 р. стало відомо про рішення уряду Польщі придбати у США 32 винищувачі-бомбардувальники F-35A Lightning II, вартістю у 4,6 мільярди доларів [31].

Також у 2020 році США обговорили з Польщею про розміщення додаткових ППО об'єктів Aegis Ashore. Але з оцінок американського воєнного керівництва було зазначено, що польська інфраструктура поки не готова до розміщення. Станом на 2022 рік, інфраструктура Польщі вже майже готова до розміщення цих комплексів ППО [32].

Протягом 2021 року, РП і далі модернізувало армію, розвивала євроатлантичні відносини. 14 червня 2021 року на саміті в Брюсселі президент США Байден заявив про подальший розвиток колективної оборони у НАТО в Європі. Також на саміті Джо Байден та Анджей Дуда домовилися про майбутню співпрацю між США та Польщею [33].

Розділ 1.4. Польська безпекова політика перед обличчям майбутнього можливого вторгнення Росії до країни (2022 – сьогодні)

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року стало ще одним викликом для безпеки Польщі. Так як РП чітко розуміла загрозу від дій РФ, і у польського керівництва було розуміння того, що наступними можуть бути вони. Тому з самого початку конфлікту Варшава допомагала Києву. 15 березня 2022 року відбулася зустріч прем'єр – міністрів Польщі, Чехії, Словенії, президента України та віце – прем'єра РП [34]. Віце прем'єр – міністр Польщі (а нині лідер партії Право і Справедливість) заявив про необхідність миротворчої місії НАТО в Україні [35]. 26 березня 2022 року в Варшаву приїхав Джо Байден. Він поговорив зі своїм польським колегою: вони обговорили можливу подальшу допомогу Україні та підтримку європейських зусиль проти російського вторгнення. Американське керівництво обговорило з РП можливість в короткій перспективі перенести командний пункт V корпусу в Польщу, який складає 20 000 осіб. Також США скептично віднеслися про миротворчу місію НАТО в Україні запропоновану Польщею [36].

29 квітня польська сторона вирішила передати 200 танків Т-72 для України. В цей же час, Варшава вирішила домовитися з Берліном про передачу німецьких танків типу Leopard на заміну переданим Т-72. Через тиждень, 3 травня 2022 року, Анджей Дуда провів телефоні з президентом України Володимиром Зеленським про

подальшу воєнну підтримку та співпрацю зі Україною [37]. Через місяць 25 травня 2022 року Анджей Дуда, заявив, що Німеччина не виконує свої обіцянки та не передає танки типу Leopard Польщі [38]. Далі РП продовжила свою співпрацю з Україною. Міністерство національної оборони Польщі 7 червня 2022 року анонсувала новий оборонний договір з Україною на суму 628 мільйонів доларів. Прем'єр – міністр Польщі Матеуш Моравецький не повідомив подробиці контракту на прохання воєнного керівництва України [39]. Але вже 18 червня 2022 року, українське оперативне командування «Схід» повідомило про передачу Польщею артилерійських систем ANS Krab. Командування зазначило про передачу в майбутньому 50 таких систем. Це стало першим відомим назагал пунктом воєнного контракту між Україною та РП [40]. Ще 25 липня 2022 року речник Агенції озброєння Міноборони Польщі Кшиштоф Платек оголосив про передачу Україні партію танків PT-91 Twardy ("Твердий"). Точно цифру не зазначили за проханням української сторони [41].

Також польське керівництво, враховуючи загрозу від РФ, почало прискорювати та активізувати модернізацію армії. В липні 2022 року міністр оборони Польщі Маріуш Блащак підписав грандіозну угоду з військово-промисловим комплексом Південної Кореї. В ній позначилося ще й зміна в бюджет Польщі, в якому польський уряд заклав виділення 3% від всього ВВП (ці втрати включили і й витрати на співпрацю зі партнерами НАТО) на безпекову сферу. Угода між Південною Кореєю та Польщею була підписана на суму 5,8 мільярдів доларів. Угода розрахована на 5 років з 2022 рік по 2027 роки. Закупівлі в основному будуть стосуватися поставки танків, літаків, гаубиць та систем РЗСО. Поставки танків південно – корейського виробництва K2 розділено на два етапи: на першому – до 2025 року буде поставлено 180 одиниць такої техніки (станом на жовтень 2022 року вже було доставлено 10 одиниць), на другому – після поставок 180 одиниць, польська промисловість буде виробляти 800 одиниць такої техніки власноруч за корейськими технологіями. Також було домовлено про закупівлю 48 винищувачів FA – 50, а перші одиниці цієї техніки будуть вже доставлені до кінця року. Щодо гаубиць, корейська сторона погодилася на виготовлення гаубиць K9 для Польщі в розмірі 219 одиниць. Передача була запланована до 2026 року. А цього року, РП вже отримала 24 одиниць таких систем.

І останнім типом техніки, яку замовила Варшава в Південній Кореї, це були РЗСО Chunmoo. Загальна кількість РЗСО, яку замовила РП, складала 288 одиниць, а вже в 2023 році планується передати 18 таких систем [42].

1 грудня 2023 року між Міністерством Оборони Польщі і Hanwha Defence було укладено другий виконавчий контракт на закупівлю ще 152 АНС К9, включаючи 6 версій АНС К9А1 у 2025 році та 146 версій АНС К9РЛ (адаптованих до вимог Польщі) у 2026-2027 роках. Цей контракт також передбачав поставку навчального пакету, пакету матеріально-технічного забезпечення та постачання боєприпасів. Його вартість становить 2,6 млрд доларів США (приблизно 12,8 млрд злотих бруто) [43].

Також і отримав розвиток співробітництва напрямок авіації. Korea Aerospace Industries Ltd. і Wojskowe Zakłady Lotnicze No. 2 SA (PGZ Group) оголосили 12 грудня 2023 року про підписання попередньої угоди (Меморандум про взаєморозуміння, МоU) щодо співпраці в експлуатації літаків FA-50 ВПС Польщі. З боку WZL № 2 угоду підписав президент правління компанії Томаш Козира, а КАІ представляв віцепрезидент Пак Йонг Ін. Документ передбачає визначення напрямів виробничого співробітництва за програмою забезпечення експлуатації літаків FA-50, зокрема у сфері комплексного матеріально-технічного забезпечення, а також обслуговування, ремонту, капітального ремонту та модернізації цих літаків. У компанії з Бидгоща розраховують, що в результаті співпраці в її структурі буде створено сервісний центр FA-50 і будуть створені відповідні компетенції для цього завдання [44].

Станом на 2024, вже виконуються остаточні поставок корейський танків K2. Цього року до порту Гдиня прибула ще одна партія із загалом 18 південнокорейських танків K2GF Black Panther. Завдяки цьому Збройні сили Польщі тепер мають 46 танків цього типу. З 11 по 19 березня було доставлено всі одиниці техніки. Загалом, економічний контракт із компанією Hyundai Rotem на поставку 180 танків K2GF у 2022-2025 роках було підписано 26 серпня 2022 року, його вартість склала 3,37 млрд доларів США (приблизно 16,6 млрд злотих бруто). Решта 38 танків K2GF із 2024 річного плану поставок планується доставити до Польщі у другій половині року. А вже з 2027 року польська промисловість почне виготовляти ці машини саморуч, купуючи технології та матеріали у Південній Кореї [45].

В кінці 2023 року у Польщі змінився голова Міністерства національної оборони. 12 грудня 2023 року Владислав Косіняк-Камиш був призначений Сеймом Республіки Польща, а 13 грудня він склав присягу віце-президентом Ради міністрів і міністром національної оборони. 13 грудня у Варшаві в штаб-квартирі Міністерства національної оборони відбулася церемонія вступу на посаду голови Міністерства національної оборони.

Говорячи про майбутні виклики, очільник Міноборони наголосив, серед іншого: розбудова національної спільноти та співробітництво гарантують розвиток батьківщини та її безпеки [46].

8 лютого 2024 року відбулося засідання парламентського Комітету з питань національної оборони, під час якого керівництво Міністерства національної оборони. На початку віце-прем'єр-міністр Косіняк-Камиш заявив, що такі презентації планів дій уряду на наступний рік і термін повноважень, можливо, відбувалися в Польщі нечасто, але рішення представити інформацію з цього приводу є результатом безпеки, пріоритет, прийнятий чинним урядом, і завдання, які він має виконувати парламентом, тобто контролювати уряд та інформувати громадськість. Наголошуючи на тому, що безпека є пріоритетом нинішнього уряду, віце-прем'єр Косіняк-Камиш вказав на три основи, які повинні бути її основою: національна спільнота, посилення позиції Польщі в ЄС та НАТО, оснащена армія.

Підсумовуючи, не варто очікувати серйозних змін у польській безпековій та оборонній політиці після виборів 2023 року, оскільки серед основних партій існує політичний консенсус щодо цього, який, як було доведено, майже одностайно підтримав всі ініціативи минулої влади у нових закупівлях. У стратегічному плані для Польщі членство в НАТО та двосторонній альянс зі Сполученими Штатами залишатимуться основою оборонної політики. З іншого боку, оскільки можна очікувати покращення відносин з основними польськими партнерами з ЄС, які погіршилися, зокрема, через проблеми з верховенством права в Польщі, новий уряд може приділяти більше уваги співробітництву в сфері безпеки в рамках Європейського Союзу (проекти в рамках PESCO та Європейського оборонного фонду). Проте, ймовірно, він залишатиметься скептичним щодо будь-якого бачення

європейської стратегічної автономії як будь-якої альтернативи для НАТО. Також не слід очікувати зменшення видатків на оборону, оскільки існує сильна підтримка населення щодо зміцнення безпеки. Згідно з дослідженням громадської думки НАТО, 80% поляків вважають, що їхня країна повинна зберегти або збільшити свій оборонний бюджет. Представники опозиції (наприклад, колишній віце-прем'єр-міністр і міністр оборони Томаш Смедоняк під час конференції Варшавського безпекового форуму на початку жовтня 2023 року) також запевнили, що відступу від уже підписаних контрактів на військову техніку не буде. Однак можна очікувати певного перегляду планів закупівель і пріоритетів, оскільки навіть за нинішнього рекордного рівня витрат на оборону можна сумніватися, чи зможе Польща дозволити собі всі гігантські придбання, не втягуючись у борги (у бюджеті на технічну модернізацію на 2023 рік близько 16 мільярдів доларів, було призначено, з яких майже 45% очікується з ринку через спеціальний фонд модернізації). Таким чином, можливо, новий уряд не скористається всіма можливостями, передбаченими рамковими угодами та схваленнями Конгресу через фінансові обмеження. Також є певні сумніви щодо бачення 300-тисячних збройних сил, у яких 250 000 мають бути професійними військовими, а 50 000 служити в Силах територіальної оборони. Представники опозиції заявляють про збереження СОТ, водночас вказуючи, що 300-тисячна ЗС є нереальною з точки зору демографічного потенціалу. У цьому контексті новий уряд може переглянути план створення двох додаткових дивізій у сухопутних силах.

РОЗДІЛ 2. ПРІОРИТЕТИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ СЛОВАЧЧИНИ

Розділ 2.1. Роль шляху до вступу в ЄС та НАТО у безпековій політиці країни

Після розпаду СРСР, як більшість країн Центрально – Східної Європи, Словаччина отримала можливість поновити євроатлантичну інтеграцію та вступ в НАТО і ЄС. Після закінчення «холодної війни», Словаччина змогла «мирно розійтись» зі Чехією вийшовши зі Чехословаччини (на відміну від країн Балкан). Це суттєво покращило геополітичне становище країни. Безпекова політика Словаччина пережила тяжкі часи та трансформацію з 1993 року. Також розпад Чехословаччини визначив направленість Словаччини на Схід (до 1998 року).

Перший уряд Словаччини, який намагався зробити країну «мостом між Заходом та Сходом» та проводячи недемократичні практики у внутрішній політиці та неоднозначність у зовнішній політиці та політиці безпеки, привів Словаччину до того що, вона політично відійшла на край Європи та Вишеградського регіону. Уряд намагався тільки сформулювати свою зовнішню та безпекову політику, тоді вона була невизначена та складана, що було видно по стратегічних документах того часу, які були нечіткими та непослідовними.

Такі внутрішні процеси в Словаччині призвели до того, що її виключили з першого раунду приєднання до НАТО (на відміну від Чехії) в 1998 році [47].

Ситуація суттєво змінилася у 1998 році, коли інтеграція до НАТО, ЄС та ОБСЄ стала головним напрямком зовнішньої та безпекової політики Словаччини. Це вимагало вдосконалення демократичної системи, розробки стратегічних документів і створення співтовариства безпеки в Словаччині, що запобігало двозначності словацької зовнішньої політики та політики безпеки. Така ситуація відбулася при уряді Мікулаша Дзурінда.

З самого початку було зрозуміло, що Дзурінда та його уряд вважали членство в європейських і трансатлантичних структурах життєво важливим інтересом Словаччини та її громадян. Однак необхідно було покращити імідж Словаччини за кордоном, але, що важливіше, ситуацію в самій Словаччині. У 1998 році країна все ще сильно залежала від російської енергетичної та військової техніки та запасних

частин. Хоча в риториці словацьких політиків були помітні суттєві зміни. Їхні заяви та політика відповідали зовнішній політиці та політиці безпеки та стратегічним цілям Словаччини, і ці заяви були чітко прозахідно орієнтованими. Тому країна «де факто» почала поводитися як країна член НАТО.

Першими діями в євроатлантичній інтеграції це було скасування постачання російських систем С-300, яка не була сумісна з системами НАТО, направлення 150 словацьких солдатів для участі в операціях SFOR у Боснії та Герцеговині [48 с.20-21].

У 1999 році криза в Косову також не обійшла і Словаччину. Хоча й Словаччина мала суперечки між політичними партіями щодо ставлення до цієї кризи, але Словаччина позначаючи свою євроатлантичну позицію відкрила свій повітряний простір для воєнних сил НАТО [49 с.2].

Також в 1999 році було прийнято нові документи Словаччини в сфері безпеки (Стратегії безпеки, Стратегії оборони та Військової стратегії). Вони були засновані у зв'язку з ухваленням Стратегічної концепції НАТО (схваленої на Вашингтонському саміті НАТО у 1999 році). Іншим важливим документом для Словаччини, який також зробив внесок у підготовку Словацької Республіки до членства в НАТО, був План дій щодо членства (MAP). Цей документ дозволив оцінити прогрес Словаччини, який регулярно оцінювала Північноатлантична рада (НАС) [48 с.24].

Стратегія безпеки Словацької Республіки 2001 року була першим документом, у якому було визначено національну безпеку та вимоги до системи безпеки. Оборонна стратегія Словацької Республіки (2001) поставила перед собою завдання побудувати Збройні Сили, повністю сумісні з союзниками для повного спектру місій НАТО, включаючи колективну оборону.[50]

Незважаючи на всі минулі помилки Словаччини, у 2004 році країна стала частиною Європейського Союзу та Альянсу Північноатлантичного договору (29 березня Словаччина стала членом НАТО, а 1 травня – членом ЄС).

Після вступу до НАТО та ЄС головні цілі зовнішньої політики та політики безпеки Словаччини були досягнуті, тому необхідно було визначити нові пріоритети. Основними пріоритетами були активізація Словаччини в НАТО та ЄС, приділення

уваги до питання розповсюдження зброї масового знищення, тероризму та розширення альянсу НАТО в сторону Східної Європи та Західних Балкан [51].

Важливими моментами в зовнішній безпековій політиці Словаччини стали участь у Раді Безпеки ООН (РБ ООН) у період 2006-2007 рр [52] та саміт Буша – Путіна в Братиславі у лютому 2005 року [53]. Також можна зазначити, що Словаччина внесла свій внесок у поліпшення європейської системи безпеки, словацькі військові підрозділи почали брати участь у формуванні та діяльності трьох європейських бойових тактичних груп, включаючи чесько-словацьку, німецько-польсько-словацько-латвійсько-литовську (“Балтійську”), польсько-угорського-чесько-словацьку (“Вишеградську”). Ці події покращили імідж Словаччини на світовій арені.

Після приєднання до ЄС і НАТО, у 2005 році Міністерство закордонних справ Словаччини створило Середньострокову стратегію зовнішньої політики Словацької Республіки до 2015 року. Цей документ затверджував, що порядок денний ЄС розглядатимемося як частина внутрішньої політики, а не зовнішньої політики. Також було зазначено, що головним інтересом Словаччини стане стабілізація на Балканах і «політика відкритих дверей» для всіх країн, які будуть зацікавлені в членстві в ЄС, але також будуть виконувати всі необхідні умови для цього [54].

Також у 2005 році уряд вирішив підвищити майбутні витрати на армію: з 1,7% бюджету станом на 2004 рік до 2% станом на 2015 рік.

У 2006 році до уряду прийшов Роберт Фіцо. Новим урядом було затверджено продовження старої євроатлантичної діяльності: поглиблення співпраці з НАТО та ЄС, підтримка «політики відкритих дверей» в НАТО та ЄС. Але також уряд Фіцо був зацікавлений у відновленні відносин з Росією, хоча офіційно західна зовнішньополітична орієнтація Словаччини залишалася без серйозних змін. Однак поведінка Фіцо не відповідала офіційним документам. Фіцо критикували за його зустріч з Володимиром Путіним у 2006 році та поїздки в Лівію. Роберт Фіцо часто висловлював думки, близькі до Росії. Наприклад, критикував розвиток системи протиракетної оборони США в Центральній Європі та звинувачував Україну у створенні «газової кризи» між Росією та Україною у 2009 році. Хоча, при вирішенні

критичних питань в НАТО та ЄС, Словаччина завжди поводитися як надійний союзник і партнер. Також можна зазначити, що за прем'єрства Фіцо безпекова сфера також була «заморожена»: співпраця з НАТО відбувалася повільно (в першу чергу із за проросійської позиції Фіцо) та воєнний бюджет за 4 роки (2006 – 2010) тримався на рівні 1% від загального ВВП(найнижчий показник за всю історію Словаччини). Можна зазначити, що така політика Фіцо схожа на політику сучасної Угорщини [55 с.132].

У 2010 році у країні змінився уряд. Новим прем'єр – міністром стала Івета Радічова. При її уряді активізувалися процеси у безпековій сфері. У 2010 році за рахунок НАТО та ЄС почалася модернізація авіабази Повітряних сил Словацької Республіки Сляч. До травня 2011 року авіабазу було повністю модернізовано та приведено до норм альянсу [56]. Також Словаччина почала брати участь активну участь у реалізації концепції НАТО “Розумна оборона”. Це стосується розподілу військових зусиль Альянсу, де Братислава взяла на себе відповідальність за функціонування Центру вдосконалення майстерності з розмінування і знешкодження боєприпасів в інтересах Командування трансформації НАТО. Бюджет в безпековій сфері збільшився щ 1% від загального ВВП до 1,3%. Ще було списано багато зразків радянської зброї типу вертольотів Мі – 24 [57]. Також була посилена співпраця зі США, але співпраця зі Росією не відійшла на останній план (все це через спадщину політики Фіцо). Але Словаччина продовжувала широку міжнародну діяльність на Західних Балканах, в Україні та Грузії через Східне партнерство, у Молдові та Чорногорії, що знову покращило імідж Словаччини за кордоном.

Але уряд Івети Радічови не протримався довго, і вже 2012 року уряд Фіцо знову повернувся до влади не змінюючи принципів своєї політики.

Розділ 2.2 Безпекові пріоритети після 2014 року та по 2022 рік

Наступним етапом в розвитку безпекової політики став початок російсько – української війни з березня 2014 року (з окупації Криму). Така ситуація мала значний вплив на безпекове середовище Європи та Словаччини відповідно. Територіальна оборона знову стала головною метою всіх держав-членів ЄС і НАТО. Було також

зазначено, що Росія становить неминучу загрозу безпеці для Словаччини та її союзників. Виникли нові виклики та загрози для оборони держави: інформаційна війна, загроза перехід воєнних дій в сусідній Україні в більш активну фазу. Ці загрози створили необхідність вдосконалення та розробки нових дій та заходів для ефективної протидії цим загрозам.

Враховуючи нові виклики та загрози, Словаччина почала більш активно брати участь у спільних військових навчаннях, ініціативах НАТО з надання гарантій, активізувати свою діяльність в постійній структурі співробітництва (PESCO) і збільшувати витрати на оборону та модернізувати свої Збройні сили. Також Словаччина почала розробляти нові стратегічні документи. Можна зазначити, як і в кожних попередніх урядах Фіцо, в тодішньому уряді також були неоднозначність та явна неясність в офіційних зовнішньополітичних документах і поведінці чи заявах уряд.

Тож першою дією в новій геополітичній реальності в безпековій сфері Словаччини стало обговорення зі шведським урядом щодо лізингу або придбання літаків JAS 39 Gripen для заміни винищувачів МіГ-29 в 2014 році. Були також розглянуті F-16 Fighting Falcon [58].

Щодо оборонного бюджету Словаччини, на період 2014 – 2017 рр, він піднявся на рівень 1,3% від ВВП країни.

Можна зазначити і Вишеградську групу, в якій Словаччина брала участь ще з 1993 року. У Братиславі 9 грудня 2014 року V4 зазначила нову концепцію групи, що з огляду на «агресивні дії Росії проти України». Також Словацька Республіка підтримала польську ініціативу в 2016 році про створення ще однієї бойової групи в ЄС від V4, а ще залучення українських військових до бойової групи. На додачу до цього, Словаччина відправила додатковий військовий склад у бойову групу V4, де кількість військовослужбовців країни у цій групі на той час складала вже 480 осіб (вони відігравали основну роль у підрозділах захисту від зброї масового ураження).

В листопаді 2015 року Словаччина приєдналася до Бухарестської дев'ятки. Вступ до дев'ятки також сприяв розвитку дружніх відносин зі іншими країнами ЦСЄ та НАТО.

В 2015 році переговори Словаччини та Швеції щодо закупівлі зайшли в глухий кут, а в 2016 році ці переговори стали неможливими. Тому словацька сторона вирішила закупити американські літаки F-16V Block 70/72. У зв'язку з зупиненням виробництва Lockheed Martin, яке виробляло F-16, ці переговори США та Словаччини призупинилися (хоча не надовго). Тому словацький уряд (враховуючи політику Фіцо), вирішив продовжити сервісну підтримку радянських МіГ – 29 у Росії до 2019 року [59]

У жовтні 2017 року уряд Словаччини схвалив проект нових стратегічних документів. Відповідно до проекту Стратегії безпеки Словацької Республіки (Návrh bezpečnostnej stratégie Slovenskej Republiky, 2017) основними цілями у сфері політики безпеки стали повага до основних принципів і норм міжнародного права, безпеки та стабільності євроатлантичного регіону, безпека та стабільність ширшого сусідства ЄС і НАТО, здатність просувати словацькі інтереси безпеки в міжнародному середовищі, підтримання гарантій державної безпеки та оборони, підвищення стійкості держави до загроз безпеці та розвиток економіки. Крім того, Словаччина згідно стратегії, повинна була сприяти територіальній обороні країн-членів і партнерів НАТО, а також місіям і операціям НАТО за межами території НАТО [60]

З 2017 року, Словаччина брала участь міжнародних операціях, згідно з документом Міністерства закордонних справ та європейських справ Словаччина брала участь у 20 місіях з врегулювання криз: шести місіях ЄС (EUFOR ALTHEA – Боснія та Герцеговина, EULEX – Косово, EUAM – Україна, EUBAM – Молдова та Україна, EUMM – Грузія, EUNAVFOR MED SOPHIA), шість місій ОБСЄ (Сербія, Україна, Косово, Македонія, Ашхабад, Гуково та Донецьк), п'ять місій НАТО (Рішуча підтримка – Афганістан, штаб-квартира НАТО в Сараєво, офіцер зв'язку в Києві, Місія НАТО з навчання та розбудови потенціалу в Іраку, НАТО в Балтії – Латвія) і три місії ООН (UNFICYP – Кіпр, UNTSO – Близький Схід, UNSTAMIN – Гаїті. Крім того, у квітні 2018 року Рада безпеки Словаччини та уряд схвалили розгортання 152 солдатів для посилення передової присутності НАТО в Латвії [61].

Участь Словаччини в усіх вищезазначених місіях та операціях підтверджує положення її стратегічних документів про те, що Словаччина активно сприятиме територіальній обороні та безпеці своїх партнерів і союзників.

Також в 2017 році Міністерство оборони розпочало масштабну модернізацію ЗС Словаччини. Загалом Словаччина запланувала витратити близько 6,5 мільярдів євро до 2030 року на модернізацію своєї армії [62 с.30]. У 2015 році Словаччина підписала угоду з США про придбання дев'яти нових вертольотів UH-60M BlackHawk. Словаччина також вже придбала два літаки C-27J Spartan. У 2017 році уряд Словаччини схвалив 1,2 мільярда євро на придбання 81 бронетехніки 8x8 і 404 багатоцільових машин 4x4 [63]. Були відновлені переговори про закупівлі американських літаків 14 F-16 Влос 70/72 за 1,589 млрд євро [64]. Державний департамент США схвалив можливість продажу Словаччині легких вертольотів Bell 429 GlobalRanger вартістю 150 мільйонів доларів США. Схвалення, яке було оголошено Агентством зі співробітництва в галузі оборони (DSCA) 28 квітня 2017 року, охоплює дев'ять «унікальних модифікацій» вертольотів, оснащених камерами Wescam MX-10. До угоди входить навчання і підтримка [65]. У 2017 році планувалося збільшити військовий бюджет держави до 2% від ВВП країни до 2024 року. Уже за нового прем'єр – міністра Петера Пеллегріні у 2019 року, було ухвалено рішення про досягнення показника оборонних витрат у 2% ВВП до 2022 р. – на два роки раніше, ніж це попередньо планувалося. Примітно, що невдовзі після відповідної заяви очільника Уряду Словаччини Петера Пеллегріні, його було запрошено на зустріч з Президентом США Дональдом Трампом, де сторони підтвердили високий рівень союзницьких відносин між двома державами. В НАТО також привітали рішення Словаччини про збільшення витрат на оборону [66].

Ситуація в безпековій сфері «заморозилася» під час ковід кризи 2020 – 2021 рр. Тому основні події почалися вже за часів Едуарда Гегера.

Політика Едуарда Гегера є прозахідною, що змінило довгий невизначену політику Словаччини під час уряду Фіцу. Хоча Едуард Гегер є прозахідним політиком, але все ж таки сучасні словацькі політологи вбачають, що участь у консервативній партії Матовича дала відбиток у діях сучасного прем'єр – міністра.

Але поки що, його вважають проєвропейським політиком. Тому процеси євроатлантичної інтеграції активізувалися.

В 2021 році було прийнято новий Оборонний план Словаччини. В ньому зазначалося, що стратегічним інтересом країни є трансатлантична єдність, довіра та оперативна спроможність Північноатлантичного альянсу (НАТО). [70]

Таким чином, Словаччина підтримала адаптацію Альянсу з червня 2021 року до змін безпеки в євроатлантичному регіоні та взяла участь в обговоренні майбутньої Стратегічної концепції НАТО. Словацька Республіка виступала за поглиблення стратегічного партнерства ЄС-НАТО та гармонізацію оборонних ініціатив ЄС з процесами НАТО [67].

Словаччина продовжувала брати участь у Посиленій передовій присутності НАТО в Латвії (eFP) і в Тренувальній місії НАТО в Іраку (NMI). Разом з іншими союзниками Словаччина влітку 2021 року завершила участь у місії НАТО «Рішуча підтримка» в Афганістані [67].

Словаччина продовжувала підтримувати політику відкритих дверей НАТО та розбудову партнерства. Словацька Республіка виступала за євроатлантичні прагнення України та Грузії та посилення практичної співпраці Альянсу з Україною. У серпні 2021 року як країна-лідер успішно завершила проект Трестового фонду НАТО в Україні зі знищення боєприпасів, що не розірвалися, та саморобних вибухових пристроїв на Донбасі [67].

Також Словаччина підтримала посилення співпраці з Фінляндією та Швецією у сфері безпеки Балтійського моря, а також діалог з партнерами з Азіатсько-Тихоокеанського регіону. З січня 2021 року (до кінця 2022 року) Посольство Словацької Республіки в Тель-Авіві виконує функції Посольства НАТО в Ізраїлі.

Після стабілізування стану держави в 2021 році (після ковід кризи), Словаччина почала реформування збройних сил за участі НАТО в першу чергу [67].

Розділ 2.3. Політика безпеки Словаччини після 2022 року та деградація її в 2023

Після початку повномасштабного вторгнення так само як із Польщею, у Словаччині активізувалися процеси нарощування зброї та впровадження нових оборонних планів.

Словацький уряд вирішив передати багато застарілих радянських зразків зброї в Україну, при цьому домовившись зі партнерами НАТО щодо заміни переданих зразків на сучасну зброю. Тому Словаччина вже домовляється про закупівлю нових літаків F-16, F-25 та F-35 [68]. Також словацька дипломатія працює над пришвидшенням закупівлі нових зразків ППО «Patriot» від Німеччини і Нідерландів [69].

Воєнне співробітництво Словаччини посилилося із іншими країнами Європи. Словацька Республіка домовилося про взаємне патрулювання повітряного простору зі Чехією в наслідок російської загрози [70]. Також Чехія домовилася розмістити на території Словаччини спільні збройні заводи по виробництву снарядів. Проект передбачає виробництво 100 000 снарядів для гаубиць 155-мм калібру протягом року. Словацький та чеський уряди планують вкласти в цей проект 15 млн євро [71]. Військове співробітництво Словаччини зачепило і Україну. Під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну, Словаччина передала десятки систем ППО С-300, майже 25 артилерійських систем Zuzana – 2, 20 винищувачів Ми – 29, 8 вертольотів типу Мі – 18 та десятки тисяч снарядів для реактивної системи «Град». Також Словаччина домовилася про продаж Україні артилерійських систем Zuzana – 2 [72]. За декілька місяців виробництва словацькі заводи зробили вже 20 таких систем.

Але при цьому у словацькому політикуму не вчухали внутрішні суперечки: тодішнього прем'єр міністра Едуарда Гегера критикували за слабку та не визначену позицію. Незважаючи на це, Гегер пішов європейським шляхом. Тож внаслідок виборів 2023 року до голови держави прийшов Роберт Фіцо – минулий міністр 2010 – х років. І безпекова політика Словаччини знову пішла в проросійське русло.

Ще у передвиборчій гонці за посаду прем'єр міністра та місце у парламенті, Фіцо демонстрував свої погляди щодо майбутньої стратегії безпекової політики Словаччини. Основними тезами його стратегії були покращення прикордонних сил для зміцнення кордонів Словаччини від незаконних мігрантів; посилення воєнно –

технологічної співпраці зі країнами Вишеградської Четвірки; модернізація збройних сил країни; покращення відносин зі країнами НАТО в рамках Альянсу; припинення воєнної допомоги Україні. Така стратегія є звичайною для політика – популіста – «все для зміцнення держави». Але є декілька протиріччя в такій стратегії Роберта [75].

Всі ці тези є офіційною програмою партії SMER (Соціально – демократичний напрям), яку очолює Фіцо. Але в цей же час на свої виступах та інтерв'ю на телебаченні у прем'єр міністра були інші думки. Він наголошував про зупинення воєнно – технологічних відносин зі США, називаючи це «звільнення від американського ярма», що в його розумінні означало недопускання просування воєнних інтересів США в Словаччину. Також говорив про повне зупинення воєнної допомоги Україні, пояснюючи це тим, що російсько – українську війну не можна зупинити воєнним шляхом, тому потрібно знайти «мирне» вирішення конфлікту. Ще одним протиріччям були думки щодо ЄС та НАТО. Фіцо ставив під сумнів доцільність подальшого членства Словаччини в цих організаціях. Він наголошував, що членство можливе лише при умовах, що рішення ЄС та НАТО не будуть порушувати інтереси країни. До цього можна додати і воєнно – технологічне співробітництво з Альянсом. Роберт критикував комерційні воєнні договори Словаччини з країнами НАТО, наголошуючи що «Словаччина своїм виробництвом може сама себе забезпечити».

Але ці всі радикальні заяви Роберта Фіцо звучали лише до його прем'єрства. Тож зараз дії та напрямки в безпековій політиці країни прем'єра зовсім інші, а якщо буди точнішим – більше співпадають зі політикою партії.

Безпекова політика Словаччини щодо США не сильно змінилася та відповідає стандартам партії SMER – співробітництво США та Словаччини в рамках. Але поки що, і справді відчувається зниження воєнного співробітництва країни зі США.

В той же час, безпекова риторика Фіцо щодо України відповідає його першим заявам. Але звичайно, не все так просто. По – перше, спочатку Роберт критикував продовження військової допомоги Україні не тільки від Словаччини, але й від інших держав називаючи це «продовження кривавої війни в Україні». Всі ці заяви стали неактуальними, коли на зустрічі з чеським лідером наприкінці листопада 2023 року

Фіцо заявив: «"Якщо будь-яка інша країна вирішить допомогти Україні військово, я її не засуджую. Ми вважаємо, що це не працює". До цього він зазначив, що на європейському рівні воєнна допомога Україні є суто двостороннім питанням держав і не стосується Словаччини. По – друге, минула влада Словаччини з початку повномасштабного вторгнення РФ до України уклали багато комерційних воєнних договорів. Ключові оборонні компанії Словаччини збільшили свій прибуток в чотири рази в 2022 році в порівнянні з 2019 – 2021 роками. Компанії підтвердили, що їхні хороші результати були пов'язані з війною в Україні. Згідно з аналізом прибутку цих компаній, обсяг продажів 17 найважливіших збройових підприємств Словаччини в 2022 році збільшився на 51%, з 262 до 396 млн євро [72]. Тому припинення цих договорів зі Україною вдарить по репутації країни і зменшить привабливість для встановлення воєнно – комерційних відносин зі іншими державами. Тож за словами Фіцо «Повністю припинити постачання боєприпасів в Україну також нереально. Причина прагматична. Завдяки російській агресії словацька збройна промисловість процвітає і має великі замовлення». Така стратегія прем'єра є дуже логічною, тому що більшість словацького населення вітає розквіт воєнного виробництва своєї держави [76]. По – третє, хоч і Фіцо проти воєнної підтримки України, він виступає за продовження гуманітарної допомоги Україні. Спочатку він про це говорив на зустрічі зі президентом Чехії Петром Павлом, заявивши «Ми хочемо говорити про гуманітарну допомогу [74]. Треба визначити, що потрібно Україні на зиму і чим ми можемо їй допомогти», а також на зустрічі в Ужгороді зі прем'єр міністром України. Тож безпекова політика Фіцо до України виявилася не така жорстока, як передбачали аналітики.

Щодо співпраці Словаччини в рамках V4 також є багато сумнівів. Хоча й Фіцо веде політику «розвитку безпекових відносин» в рамках організації], але преспектива розвитку та покращення відносин в безпековій сфері зі країнами V4 дуже сумнівна. По – перше, погляди Словаччини щодо своєї майбутньої безпекової політики сильно відрізняються від Польщі та Чехії. Вони виступають за тісну співпрацю зі НАТО та її членами, в той же час Словаччина хоче орієнтуватися більше на своє виробництво. По – друге, Чехія та Польща ведуть проукраїнську та проєвропейську безпекову

політику, в той же час Словаччина відмовляється від воєнної допомоги Україні. . По – третє, наразі відносини між Словаччиною та Чехією і Польщею є «холодними». Прикладом стала зустріч Роберта Фіцо зі Петром Павлом, де словацький лідер не зробив жодного дружнього кроку щодо Чехії (зі сторони Чехії дивними були заяви її лідерів в критику можливого обрання Фіцо на пост прем'єр – міністра) [74]. А Роберт Фіцо ще жодного разу не приїзжав до Польщі. Тож що Роберт посилить співпрацю в рамках V4 не є високою.

І останнє, що можна сказати., це співпраця Словаччини зі ЄС. Це питання є дуже болючим для Фіцо. Словацький лідер розуміє загрозу яка може бути від конфлікту Словаччини з ЄС. І Фіцо є прагматичним політиком і знає, що його країна залежна від європейських фондів і грошей із плану відновлення. Тож Фіцо не дозволить собі провокувати ЄС, як Орбан. Якби Словаччина втратила свою репутацію, вона б скоротила свою гілку, і це також відобразилося б на сфері фінансових ринків і кредитів. Це мало б значні наслідки. Роберт Фіцо не захоче піти на такий ризик лише для того, щоб довести власні міркування, які він висловив перед виборами» [73].

Тож підсумовуючи, можна сказати, що всі ці провокативні заяви Фіцо в основному потрібні йому лише для того, щоб показувати свою «силу вдома». Йому доведеться показувати, що він захищає національні інтереси та суверенітет Словаччини. Він принципово не змінить реальну політику, тому що Фіцо не захоче вступати в конфлікт з міжнародними гравцями. Тому він буде проводити безпекову політику зазначену в програмі його партії.

РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УГОРЩИНИ

Розділ 3.1. Складність у формуванні безпекової політики після вступу в ЄС та НАТО

Угорщина – країна, яка вступила в НАТО ще в 1999 році, а в ЄС у 2004, та є найбільш неоднозначною державою в регіоні ЦСЄ. В цьому розділі буде розглянуто, як відбувалися процеси євроатлантичної інтеграції та чому сучасна Угорщина має таку неоднозначну позицію.

Ще з 1989 року, угорські політичні сили поділилися на два табори. Одні виступали за розвиток зовнішньої політики на Схід з подальшою співпрацею зі Радянським Союзом (на той час, потім ці думки змінилися на співпрацю зі Росією), а друга – за розвиток зовнішньої політики на Захід з подальшим інтегруванням в євроатлантичні структури ЄС та НАТО.

Невизначеність трансформацій 1990-х років у регіоні, серйозні політичні та оперативні недоліки кризового управління югославською кризою на рівні ЄС у зв'язку з балканськими війнами дало підставу вибрати стратегію «західного» крила угорської політики, що для країни найважливішою метою політики безпеки та оборони є інтеграція в НАТО та ЄС. У той час безпеці Угорщині найбільше загрожували регіональна нестабільність та етнічно-релігійні конфлікти, а також супутні їм явища, нелегальна та масова міграція, а також активізація організованої злочинності.

Вирішенні всіх викликів угорське керівництво також поклало і на співпрацю зі країнами Вишеградської групи. Угорщина вбачила в цьому союзі, альтернативу ЄС в 1990 роки, а також як допоміжний засіб у вступі країни в ЄС.

Вступ до НАТО також призвів до значних змін у правових нормах, що стосуються національної оборони Угорщини. Виконання союзницьких зобов'язань відповідно до конституційного ладу Угорщини вимагало суттєвих змін у внутрішньому законодавстві в кількох пунктах. Головною проблемою було суттєві обмеження у законодавстві Угорщини у використанні військових сил закордоном та розміщення іноземного воєнного контингенту на території країни. Поправки в

законодавстві для зняття деяких обмежень відбулися у 1993 році при прийнятті «Закону про національну оборону» [77 с.59 – 73].

Поправки допомогли активізувати співпрацю зі Альянсом. Протягом 1994 – 1999 років Угорщина прийняла участь в миротворчих місіях НАТО (не тільки НАТО, а ще й ЄС). У 1995 році Угорщина направила озброєних миротворців на Синайський півострів, Кіпр і Балкани. Того ж року вона забезпечила прохід сил НАТО на землі та в повітряному просторі, IFOR / SFOR надала тимчасову національну підтримку-сил і сприяв виконанню Кемп-Девідської угоди з технічним батальйоном . Участь у боснійському врегулюванні виявилася надзвичайно важливою, оскільки внесок Угорщини мав велику вагу в запрошенні до членства в НАТО [78]. У Будапешті 23 лютого 1998 року було підписано угоду про захист секретної інформації та обладнання, якими обмінюються Уряд Угорської Республіки та Уряд Французької Республіки в галузі національної оборони та військових технологій [79].

У 2000 році парламент Угорщини зняв ще декілька обмежень щодо розміщення іноземних військ на території країни та відправки ЗС Угорщини закордон. Але зняття обмежень було недостатньо, хоча це було дуже актуальним особливо в Силах швидкого реагування НАТО, які почали розвертатися у зв'язку з терористичними атаками 11 вересня 2001 року. У НАТО зазначило, що процеси прийняття рішень дуже повільні на рівні всіх інших членів Альянсу. У світлі всього цього наприкінці 2003 року було внесено ще одну конституційну поправку. В ній було вже знято більшість обмежень щодо цього питання (2012 це питання було вже остаточно вирішено). Було також прийнято «Закон про національну оборону» 2004 року, який чітко вказав на високу пріоритетність участі у місії, оскільки серед завдань угорських сил оборони було сформульовано такі, що впливають з міжнародних угод - особливо колективної оборони, миротворчих і гуманітарних завдань [77 с.59 -73].

З 1999 року збройні сили Угорщини почали брати участь у всіх наземних миротворчих операціях НАТО. У 2003 і 2004 роках угорський батальйон матеріально-технічного транспорту діяв в Іраку , надаючи матеріально-технічну підтримку очолюваній Польщею міжнародній дивізії. Угорські військові несли службу в Афганістані з 2003 року. Найбільша регіональна група MN Reconstruction Group діяла

в країні з серпня 2004 року по березень 2013 року, її завданням було стабілізувати регіон, надавати гуманітарну допомогу, а також створювати, координувати та брати участь у забезпеченні умов і безпеки відбудовних робіт. Ще, відколи Угорщина стала членом Європейського Союзу, вона брала участь в операції EU Althea з ескадрильєю військової поліції, а з 2005 року Угорщина також є частиною місії ЄС у Конго. Угорщина створила бойову групу ЄС на базі багатонаціонального сухопутного зв'язку з Італією та Словенією, одна або дві з яких приводяться в активну бойову готовність кожні шість місяців. У цьому формуванні, яке також використовується для цілей НАТО та ООН, беруть участь угорська 5-та легка піхотна бригада імені Іштвана Бочкаї, словенська 10-та механізована бригада та італійська бригада Джулії Гегі, які були на озброєнні на рівні ЄС у 2007 та другій половині 2012 року [77 с.73 - 93] По 2003 – 2009 роки було проведено багато військових навчань зі іншими країнами Альянсу. Італійські, голландські, французькі, німецькі, американські, румунські та словенські війська відвідали країну для навчань і тренувань [80].

Можна зазначити, що операція НАТО в Іраку 2003 року, викликала багато суперечок в угорському уряді. Суперечка виникла, чи потрібно було підтримати США та відвернутися від Німеччини та Франції враховуючи майбутній вступ у ЄС. В уряді вирішили, що підтримка США в операції хоча й не є вірною, але в 2003 році угорське керівництво в безпековій сфері покладалося лише на Альянс та США, тому було вирішено підтримувати США, а не позиції Німеччини та Франції [77 с.59 – 73].

В рамках співпраці НАТО та Угорщини, було зроблено багато заходів з 2003 по 2010 рік. Одним із важливих кроків в плані поглиблення взаємодії Угорщини з Альянсом стало розгортання на території країни радіолокаційних станцій великого радіусу дії AN/FPS-117, що на практиці інтегрувало систему контролю повітряного простору Угорщини до Об'єднаної системи ППО НАТО в Європі. Не менш значним кроком в інтеграції Угорщини до НАТО стало розташування на угорському військовому аеродромі у місті Папа головної бази військово-транспортної авіації Північноатлантичного союзу в Центрально-Східній Європі в рамках реалізації проекту стратегічних авіаційних перевезень — NSAC (NATO Strategic Airlift Capability). У квітні 2003 року Rába Jármű Kft та Міністерство оборони підписали

рамкову угоду про співпрацю на 15 років, згідно з якою компанія до 2018 року постачатиме всюдиходи для Сил оборони у співпраці зі своїми міжнародними партнерами. Вступ Угорщини до НАТО сприяв зміцненню безпеки та європейській інтеграції країни [81].

Розділ 3.2 Безпекова політика Угорщини після приходу Віктора Орбана після 2010 року.

В 2010 році главою уряду став консервативний політик Віктор Орбан. З того часу, неоднозначна політика Угорщина почала набувати нинішніх форм.

Неоднозначність полягає в політиці «двох стільців» від угорського керівництва, тобто співпраці із НАТО та ЄС, і з Росією.

Консервативна політика Орбана супроводжувалася «відкрито» проросійською зовнішньою політикою, оскільки пізніші президентські терміни Володимира Путіна також підкреслювали стійку консервативну ідеологію. Завдяки участі «Росатома» та інвестиціям «ВЕБ РФ» у велику атомну електростанцію в Пакші в 2014 році, Росія має сильний вплив на енергетичний сектор Угорщини. Побудова електростанції має суто російське фінансування, яке потенційно дозволить скоротити поставки електроенергії в Угорщину з України. Після окупації Криму, в кінці 2014 року, Росія і Угорщина підписали документи про будівництво п'ятого і шостого блоків АЕС «Пакш» з реакторними установками по передовому російському проекту ВВЕР-1200, що відповідає найсучаснішим, так званим постфукусімським стандартам надійності і безпеки. Росія дасть Угорщині на проект «Пакш-2» державний кредит до 10 мільярдів євро, а загальна вартість робіт становить 12,5 мільярда євро. У серпні 2022 року Угорщина видала дозвіл РФ на будівництво проекту Пакш II, розширення АЕС Пакш, яким займатиметься «Росатом» [82].

З іншого боку Угорщина не перешкоджала основним засадам ширшого консенсусу ЄС/НАТО щодо Росії з 2014 року. Незважаючи на певні проросійські симпатії у своїй зовнішній політиці, Будапешт не намагався накласти суперечливе вето на санкції ЄС.

У військовому секторі також були неоднозначні дії від Угорщини. У 2016 році було започаткована програма військового розвитку Zrínyi. Він передбачав реформування промисловості Угорщини на наступні 10 років до 2026 року. Уряд також розраховував на акторів угорської оборонної промисловості, а також інших відомих виробників. Одним із результатів цього було те, що угорська держава та Rheinmetall (німецьки завод) заснували спільний завод у Залаегерсегу, де вони в основному вироблятимуть гусеничну бойову машину піхоти Lynx KF41, з якої Гонведсег також замовив 218 одиниць. Завод виготовить 172 Lynx для збройних сил Угорщини, оскільки перші 46 будуть зібрані в Німеччині. Rheinmetall також створює ще одне військово-промислове підприємство в Капошварі, де Gidrán 4x4, а також буде виготовлена колісна бойова машина нового покоління 8x8. Приблизно 260-280 з 300 Gidran, які виробляються для національної оборони, будуть виготовлені на цьому заводі. На додаток до них Rheinmetall також створить завод боєприпасів у Варпалоті, де будуть вироблятися боєприпаси, сумісні з військовим обладнанням, представленим у минулому [83]. Ще Міністр оборони Чаба Хенде охарактеризував створення інсталюваної лабораторії швидкої діагностики, розробленої НМ Electronics, Logistics and Asset Management (НМ EI) Zrt. Хоча нові засоби угорського оборонпрому йшли до країн членів НАТО, але основними покупцями засобів стали Росія та Китай [84].

Партії вертольотів радянського виробництва Угорщини Мі-24 були відправлені на модернізацію в Росію в 2018 і 2019 роках. Такі модернізації та ремонти радянської техніки у Росії й не були новими для НАТО, але більшість учасників альянсу після 2014 року та прийняття нової Стратегічної концепції НАТО, не наважилися на такі дії через політичні ризики, які можуть виникнути. Угорські особи, які приймають рішення, сприйняли ці ризики з меншою гостротою. Тодішній начальник штабу генерал Тібор Бенко заявив у 2018 році, що угорські Мі-24 залишаться в експлуатації до 2025 року, підкресливши, що Будапешт «не зобов'язаний купувати військову техніку виключно у держав-членів НАТО».

Дотримуючись торгових санкцій ЄС, у липні 2019 року Румунія відмовила в транзиті через свою територію партії з десяти бронетранспортерів, які прямували з

Росії до Сербії. Натомість Угорщина дозволила транзит цього вантажу через свою територію, пославшись на його перевезення цивільним літаком як причину своєї згоди.

Але з іншого боку, тримаючись на «стілці» Заходу, Угорщина зробила свій внесок у збільшення потенціалу, необхідного для повітряного контролю НАТО в Балтії після 2014 року; її військово-повітряні сили нещодавно керували цією місією з квітня по вересень 2019 року. У 2014 році саміт НАТО в Уельсі підтвердив створення підрозділів інтеграції збройних сил НАТО (NFIU) у державах «східного флангу». Завершення створення потужностей для NFIU в Угорщині наприкінці 2016 року відбулося із запізненням. Також Угорщина приєдналася до Бухарестської дев'ятки в 2015. У 2016 році у рамках дев'ятки, угорське керівництво вирішило збільшити воєнні витрати до 2% ВВП країни. Але станом на 2019 рік, витрати складають лише 1,4%. у лютому 2019 р. було підписано угоду про співпрацю щодо постачання до Угорщини американського військового обладнання. У планах – закупівля американської ракетної системи Patriot [85].

Міністр закордонних справ Петер Сіярто назвав геополітичну перспективу Будапешта «прагматичною» та «збалансованою», намагаючись пом'якшити протиріччя між Сходом і Заходом у зовнішній політиці Угорщини.

Розділ 3.3 Військова модернізація Угорщини після 2022 року

В 2022 після початку війни Росії проти України, політика Угорщини не змінилася. Орбан все більш відкрито веде антизахідну політику. Уряд Угорщини після повномасштабного вторгнення в Україну провів багато проросійських заходів щодо України, ЄС та НАТО. Угорщина не дала пропуску військовим допомозі країн НАТО для України через свої кордони, а в липні взагалі закрили для всіх громадян України. Також Угорщина виступала проти вступу Фінляндії та Швеції (хоча 22 жовтня 2022 року уряд Угорщини пообіцяв верифікувати їх заявку). В березні 2022 року угорські представники наклали вето на санкції ЄС щодо імпорту газу з РФ. А 2 травня 2022 року Угорщина заявила, накладе вето на будь-яку європейську пропозицію з обмеження імпорту енергоносіїв з Росії [86][87].

Угорщина планує збільшити витрати на оборону в бюджеті на 2024 рік, оскільки очікує, що війна в Україні затягнеться. Про це на брифінгу в грудні 2023 року заявив міністр фінансів Угорщини Міхай Варга . За його словами, війна в Україні закінчиться не скоро і триватиме у 2024 році. Міністр зазначив, що наслідки цього протистояння торкнуться і Угорщини. Очікується, що наступного року Угорщина витратить на оборону понад 1300 мільярдів форинтів (близько 3,76 мільярда доларів). Зараз Збройні сили Угорщини активно модернізують свою армію і переходять на бронетехніку західного зразка. Збройні сили Угорщини отримали роту з 12 танків Leopard 2A4, які будуть використовуватися для навчання екіпажів і техніків, оскільки країна докладє зусиль щодо переведення парку основних бойових танків з Т-72 на Leopard 2. Початкові 12 танків Leopard 2A4 почнуть перехід від Т-72 до більш досконалого Leopard 2A7HU, який почне надходити в 2023 році. Згідно з контрактами, угорська армія повинна отримати 44 нових основних бойових танка Leopard 2 новітнього А7+ версії, а також 12 танків Леопард-2А4. Угорці також замовляють засоби підтримки, такі як броньовані евакуаційні машини та броньовані системи наведення мостів на базі Leopard 2. Ще одна проблема пов'язана з інфраструктурою країни: дороги та мости, можливо, потребуватимуть модернізації, щоб витримати вагу нових транспортних засобів на дорозі. Військові полігони також необхідно модернізувати, щоб відповідати складним умовам навчання, і бажано мати місцевий запас 120-мм боєприпасів для Leopard 2 [88].

Що стосується можливостей протиповітряної оборони, то цього року МО досягає важливої віхи. У 2023 році також відбудуться закупівлі засобів протиракетної оборони наземного базування (NASAMS) і розгортання оперативного центру протиракетної оборони.

За словами Міноборони, також планується розвиток засобів повітряного спостереження та ідентифікації ППО. Модернізація системи управління передбачає придбання нових радіостанцій з високою пропускнуою здатністю передачі даних. Заплановані закупівлі в рамках модернізації можливостей повітряного спостереження включають розгортання 3D великої дальності, мобільні 3D середньої дальності, 3D

виявлення артилерії та пасивні радары. Вже розпочато закупівлю активних радіолокаційних систем.

Важливою метою розвитку оборони Угорщини є не лише імпорт нових технологій, а й створення нових національних виробничих потужностей. Можливо, однією з найбільш значущих розробок у військовій техніці HDF за останні роки є бойова машина піхоти Lynx KF41, яка буде частково вироблятися угорською військовою промисловістю з 2023 року. За даними Міністерства оборони, 179 Lynx будуть виготовлені на Rheinmetall Hungary, виробниче підприємство в Залаегерсезі, Угорщина, до 2029 року.

Завод зможе виробляти 45 Lynx на рік, а згодом також очікується виробництво нових типів військової та цивільної техніки. Завдяки новонародженій вітчизняній оборонній промисловості Угорщина не лише задовольнить внутрішні потреби та створить робочі місця, але й вироблятиме на експорт, таким чином створюючи дохід для країни. З шести запланованих військових заводів два вже працюють, а чотири знаходяться на стадії будівництва або проектування. Стратегічним партнером Угорщини в цьому проекті є німецький оборонний гігант Rheinmetall.

Стосовно угорської оборонної промисловості Янош Лазар, голова Міністерства будівництва та транспорту, нещодавно заявив, що найближчими роками виробництво зброї та будівництво збройових заводів буде пріоритетом в Угорщині [89].

На закінчення можна сказати, що Угорщина обрала європейську сторону в пошуках кращого шляху розвитку. Для того, щоб мати можливість успішно співпрацювати з НАТО і ЄС, країні довелося пройти через безліч демократичних реформ. Всі ці реформи відбувалися протягом тривалого часу, в основному через консервативну позицію багатьох представників уряду. Проте, в 1990 році уряду вдалося досягти угоди про напрямок розвитку Угорщини. У 2000 році були проведені різні реформи в галузі економіки і безпеки країни, які поліпшили економічні показники держави. Але коли в 2010 році до влади прийшов консервативний політик Віктор Орбан, проросійські настрої в Угорщині посилювалися. З кожним роком Угорщина стає все більш проросійською і співпрацює з Москвою в галузі енергетики та безпеки. У той же час Угорщина проводить деякі заходи, пов'язані зі співпрацею з

НАТО і ЄС, але це більше схоже на зобов'язання перед цими союзами, ніж на угорську ініціативу. І у 2022 році Угорщина не відмовилася від проросійської сторони і навіть порушила єдність обох організацій НАТО та ЄС, в свою чергу виступивши «троянським» конем Москви.

РОЗДІЛ 4. ПРІОРИТЕТИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕХІЇ

Розділ 4.1 Реформування оборонного комплексу та розвинення відносин з НАТО

Після закінчення холодної війни та розпуску Варшавського договору однією з важливих цілей зовнішньої політики Чеської Республіки було стати частиною євроатлантичних структур безпеки, особливо повноправним членом НАТО. З самого початку незалежності Чехії, керівництво держави розуміло в якій ситуації зараз знаходиться країна та пов'язані нею загрози. За мету було поставлено інтеграцію до зовнішніх політичних та оборонних систем в рамках НАТО та ЄС. Тому процес євроінтеграції почався навіть до вступу в ці структури.

З 1993 року Чехія почала реформуванні оборонного комплексу держави. Було прийнято декілька офіційних документів, які повинні були позначити стратегію країни на майбутні роки. А саме: Закон про Армію Чеської республіки від 1993 року, «Концепція побудови Армії ЧР до 1996 року», «Біла книга» від 1995 року та Військова стратегія ЧР від 1994 року. В цілому, всі ці документи назвали як «Національна оборонна стратегія». В ній зазначалося, що за оборону країни відповідають і визначені інститути, і кожен громадянин держави. На додачу зазначалося, що всі сфери політики (економіки, дипломатії і т.д) повинні працювати на користь оборонної сфери. В загалом, ця стратегія ставила на порядок денний, створення високо функціональної, позапартійної, професійної армії з гідним озброєнням, яка буде здатна брати участь у миротворчих процесах ООН і НАТО, як рівноправна й рівноцінна частина військ Альянсу, враховуючи складну ситуацію в Європі [90].

10 березня 1994 року, в рамках розвинення відносин з НАТО, Чеська Республіка приєдналася до програми «Партнерство заради миру». Чехія була першою державою зі країн колишнього східного блоку, яка зорганізувала свою суміжну канцелярію для командування НАТО в Брюсселі. Чеський уряд також відправив своїх військовослужбовців в першу бойову висадку в рамках операцій Альянсу IFOR/SFOR на території Боснії. В рамках «Партнерства заради миру» чеська армія проводила

військові тренування з арміями країн НАТО, які допомогли отримати цінний досвід в області політики та військової справи. Такі дії були добре оцінені Альянсом, що допомогло здобути зв'язки з НАТО. Всі ці події в безпековій сфері політики Чехії, показали, що взаємодія зі НАТО відбувалася ще до вступу туди Чехії [91].

Щодо Вишеградської групи, можна зазначити, що Чехія вступила туди ще в 1991 році (тоді ще як Чехословаччина»). В 1993 році велася вже самостійна політика, як незалежної держави. З 1994 – 1999 роки країни V4 в рамках групи, всі 4 держави допомагали один одній в проведенні євроатлантичної інтеграції [92].

29 квітня 1999 року, Чеську Республіку (а також вже згадану Польщу та Угорщину) було прийнято в НАТО.

Відразу після офіційного приєднання до Альянсу, в травні 1999 року Чехія прийняла «Концепцію збройних сил Чеської Республіки до 2009 року», яка, враховуючи членство країни в НАТО, визначала подальші дії в сфері оборони. Концепція передбачала реформування збройних сил ЧС на стандарти НАТО протягом наступних десяти років. Реформування стосувалася переналаштування збройних сил ЧС на професійну основу, переозброєння під натівські стандарти, розвиток відносин зі країнами альянсу та збільшення витрати на безпекову сферу країни.

Протягом наступних десяти років, фінансування армії збільшилася з 0,5% ВВП країни до 2% ВВП держави. Таку політику фінансування хотіли продовжувати на наступні роки та навіть передбачалося збільшення витрати на безпекову сферу [93].

Інтегруючись до НАТО, збройні сили Чехії були скорочені зі 132 тис. осіб у 1993 році до 35 тис. осіб в 2010 році. З 1 січня 2005 року чеська армія повністю перейшла на контрактний принцип комплектування. В рамках цього процесу чеська армія була інтегрована до Об'єднаних збройних сил Північноатлантичного союзу. Наведені вище заходи в рамках членства країни в НАТО значно підвищили військовий потенціал ЧР [94].

Щодо реформування збройних сил Чехії, було проведено багато заходів у рамках співпраці зі партнерами по НАТО. Система повітряного контролю ЧР інтегрувалася до об'єднаної системи ППО НАТО в Європі. На вигідних офсетних (компенсаційних) умовах чеська армія отримала 14 сучасних шведських літаків JAS-93 «Gripen» (при

вартості контракту 750 млн. дол. США чеська сторона отримала офсетні компенсації від компанії Saab на суму 975 млн. дол. США),[95] а також понад 100 австрійських бронетранспортерів «Pandur II» (Чехія заплатила компанії Steyr-Daimler-Puch Spezialfahrzeuge 650 млн.дол.США, а отримала 150 % офсетних компенсацій).

Також Чехія брала участь у концепції «Розумної оборони НАТО». ЧР спеціалізується в рамках концепції на виконанні функцій радіаційного, хімічного та бактеріологічного захисту військ Північноатлантичного союзу, якою займається 31 бригада РХБЗ ЗС Чехії.

У 2000 році уряд Чехії ухвалив концепцію «Основи взаємодії державного управління і оборонної промисловості Чеської Республіки», а також угоду «Про співробітництво між Міністерством оборони ЧР та Асоціацією підприємств оборонної промисловості», що допомогло створити оборону промисловість, яка не поступалася іншим країнам Альянсу. Тому чеські виробництва (для промисловості НАТО загалом) спеціалізувалися на виробництві радіоелектронної, бронетанкової та авіаційної техніки.

Чеська компанія ERA Pardubice випускала сучасні, на той час, станції радіоелектронної розвідки «Vera», з якою проводилися науково – технічні розробки разом із США для виготовлення та розміщення американських ПРО в Європі[96]. Чеська компанія Aero Vodohody спільно з італійською компанією Alenia Aeronavtika С – 27J Spartan [97]. Більше десятка чеських підприємств залучені до виробництва згаданого вище австрійського БТР Pandur II, які постачаються для збройних сил ЧР. Чехія бере також участь дослідницькій програмі під егідою Європейського оборонного агентства зі створення піхотного спорядження для ведення бойових дій у міських умовах.

Також Чехія виконувала програми щодо колишнього радянського озброєння у 2007 році чеський уряд передав Афганістану 6 транспортних вертольотів Мі-17 та 6 ударних вертольотів Мі-35 [98].

На додачу до цього, Чеська Республіка брала участь у багатьох миротворчих місіях НАТО у Афганістані, Косово, Македонії, Боснії та Герцеговині та Іраку (AFOR, KFOR, IFOR, SFOR, ESSENTIAL HARVEST та операція «Свобода Іраку») [99].

Важливою подією в євроатлантичній інтеграції Чехії став вступ у ЄС в 2004 році. З того часу, Чеська Республіка була залучена до Спільної політики безпеки та оборони ЄС (CSDP), яка дає змогу ЄС протистояти поточним і майбутнім загрозам і викликам безпеці. На основі CSDP Європейська Рада, прийняла в 2003 році та реформувала в 2008 році Європейську стратегію безпеки (ESS), яка була основним інструментом CSDP. Позиції та інтереси Чеської Республіки в рамках CSDP були визначені в Стратегії безпеки, Концепції зовнішньої політики та Оборонній стратегії Чехії. В інтересах Чеської Республіки, щоб ЄС міг, у разі необхідності, реагувати та діяти незалежно. Тому Чехія підтримує розробку комплексної, ефективної та оперативної CSDP, яка доповнювала б НАТО. Інші пріоритети Чеської Республіки включають систематичну підтримку країн-партнерів у їхніх процесах нарощування потенціалу. Така співпраця може допомогти країнам самостійно вирішувати кризи та новостворені конфлікти. Ще Чехія приєдналася до ініціативи, очолюваної групою держав-членів щодо розбудови потенціалу на підтримку безпеки та розвитку CBSD [100]

До цього, у 2016 році Чехія долучилася до глобальної стратегії ЄС у сфері зовнішньої політики та політики безпеки (European Global Strategy - EGS), яка наголошує на створенні нових партнерств і зміцненні існуючих, щоб ефективніше протистояти викликам у світі. З 1 липня 2020 року Чеська Республіка також є членом Європейського центру передового досвіду з управління цивільними кризами в Берліні, метою якого є сприяння співпраці в усіх аспектах управління цивільними кризами, включаючи підготовку та навчання цивільного персоналу [100].

У рамках всі цих стратегій, Чеська Республіка сприяла миру та стабільності в Європі за допомогою участі миротворчих місіях ЄС в Боснії та Герцеговині, Македонії та Чаду (CONCORDIA, Althea, EUFOR – Čad в 2004 – 2009 рр.) та протипіратних місіях з Великою Британією та Італією (операція «Атланта» та операція «Середнеземор'я» в 2008 рр.) [99].

Розділ 4.2 Відповідь Чехії щодо виклики 2014 року та проблеми при цьому

Після окупації Криму Росією та початку війни на Донбасі в 2014 році актуальність реформ оборонної сфери знову зростає. Чехія брала активну участь у реалізації рішень саміту НАТО у вересні 2014 року в Уельсі. На ньому альянс затвердив так званий План дій готовності, який містить стислий перелік заходів для заспокоєння тих союзників, які відчувають загрозу, і водночас започатковує процес довгострокової адаптації НАТО до погіршеного середовища безпеки. До цього плану звичайно долучилися Чехія (для країни «східного» фронту альянсу, дуже актуально). Також Чеська Республіка долучилася до Бухарестської дев'ятки в 2015 році. Ще Чехія у складі Вишеградської групи приєдналася до угоди про спільний військовий орган у рамках Європейського Союзу у відповідь на російське військове втручання в Україну в 2014 році. Угода передбачає спільні військові навчання, скоординовані оборонні закупівлі та спільний розвиток оборони чотирьох центральноєвропейських країн, в тому числі Чехії.

Хоча й тодішня геополітична ситуація вимагала активних дій у сфері безпеки, але стабільності в оборонній діяльності не було. Основною причиною це була корумпованість уряду та «діяльність» тодішнього міністра оборони Мартін Стропніцький у 2014 – 2017 роках.

Урядом було заплановано реформи по заміні радарів, гелікоптерів та бронетехніки радянського походження на нову техніку. Міністерство оборони планувало придбати до 300 броньованих машин Titus (62 одиниці на першому етапі) на суму 20 мільярдів чеських крон у кілька хвиль між 2019 і 2023 роками [101]. Ще передбачалося придбання літаків ALCA, Gripen та CASA (72 одиниці).

Всі ці замовлення або були не повністю виконані, або гроші, які були виділені - вкрадені. В травні 2018 року новий міністр оборони Карла Шлехтова оголосила, що майбутню закупівлю радарів і багатоцільових гелікоптерів розслідує поліція [102].

18 червня 2018 року начальник Генерального штабу армії Чеської Республіки генерал-лейтенант Алеш Опата на зустрічі з журналістами представив програму модернізації армії Чеської Республіки. До 2027 року армія має витратити понад 100 мільярдів крон на закупівлю та модернізацію техніки [103]. Було зроблено декілька замовлень в оборонному секторі: закупівля для 31 бригади ЗС Чехії в рамках НАТО

80 спеціальних легких броньованих машин Iveco LMV (S-LOV-CBRN I та S-LOV-CBRN II) з терміном поставки 2020-2022 рр.[104]; закупівля у французької компанії NEXTER SYSTEMS 62 колісні броньовані машини «Тітус»[105]; закупівля радарів 8 3D РЛС EL/M-2084 категорії MADR (Mobile Air Defense Radar) з терміном поставки 2021–2023 рр в ізраїльської сторони [106]; закупівля в американської сторони 20 гелікоптерів Bell "H-1 System" із терміном поставки до кінця 2023 року [106]; у 2020 році було оголошено, що армія Чехії закупить 52 самохідні колісні гаубиці CAESAR 8×8 на шасі Tatra, французькі гаубиці в чеській армії замінять самохідні гаубиці vz. 77 Дана, договір підписано 30 вересня 2021 року, перші 4 одиниці будуть виготовлені у Франції, решта 48 будуть завершені Czechoslovak Group (CSG), яка постачатиме шасі та броньовані кабіни Tatra, поставки відбудуться між 2024 і 2026 роками[107]; є намір замінити старі системи 2K12 Kub часів Радянського Союзу до 2026 року 16 одиницями (4 батареї) системи SPYDER, міністерство оборони Чехії заплатить 13,7 мільярда чеських крон за вищезгадані 16 систем, контракт на закупівлю та 20-річний оперативний супровід був підписаний 5 жовтня 2021 року [108].

Також в рамках Бухарестської дев'ятки, у 2019 році уряд підтвердив готовність збільшити оборонні витрати до 2% ВВП [109]. Як і в інших державах учасницях ініціативи частка з цих коштів піде на заміну військового обладнання радянського виробництва. За оцінками до 2024 р. показник оборонного бюджету сягне лише 1,7% ВВП, а станом на 2019 сягнув лише 1,17%.

З назначенням нового прем'єр – міністра Петра Фіала у 2021 році, безпекова політика стала на другий план, враховуючи всі проблеми в чеській внутрішній політиці.

Розділ 4.3 Ситуація у сфері оборони станом на 2022 – 2023 роки

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 2022 року, Чехія вибрала проєвропейський напрямок. Чеська Республіка не відійшла від своїх принципів, тому вона підтримала свого сусіда Україну (яка ще й планує стати членом НАТО і цей вибір Чехія також підтримала) і продовжила реформування своїх збройних на сучасні стандарти.

29 серпня 2022 року Петр Фіала зустрівся зі канцлером Німеччини Олафом Шольцом в Празі. Лідери двох країн домовилися про постачання Німеччиною 15 танків Leopard 2, на додачу до постачання 20 танків Leopard 2A4 та 40 танків Leopard 2A7, які були замовлені Чехією раніше. Третина танків буде поставлено безкоштовно замість 90 танків T-72M4CZ, які Чехія передала Україні раніше, а іншу частину будуть купляти. В зустрічі говориться про те, що танки будуть передані до кінця 2022 року [110]. Також в травні 2022 року Чеська Республіка передала десятки БМП – 1 для України та гелікоптери (які та кількість – сторони вирішили не докладати). Міністр оборони Чехії Чернохова зазначила, що експорт військової техніки до України лише у 2022 році перевищив 1,9 мільярда крон, а загальна допомога Праги Києву становить 4,2 мільярда крон [111].

Також чеський уряд вирішив закупити 24 літаки F-35 Lightning II, які замінять надзвуковий літак Saab JAS-39 Gripen . У 2022 році уряд погодився на переговори про закупівлю, які мають відбутися не пізніше жовтня 2023 року. Переговори проводитимуться зі США та Швецією [112].

Ще було заплановано закупити 210 бойових машин піхоти. У 2022 році на нові умови тендеру не погодилися іспанська GDELS з автомобілем ASCOD і німецька Rheinmetall Landsysteme з автомобілем Lynx . Таким чином Міністерство оборони завершило тендер і, за прикладом Словаччини , звернулося безпосередньо до уряду Швеції щодо можливої поставки броньованих машин CV90 [113].

На додачу до цього, Чехія домовилась розмістити на території Словаччини спільні збройні заводи по виробництву снарядів. Проект передбачає виробництво 100 000 снарядів для гаубиць 155-мм калібру протягом року. Словацький та чеський уряди планують вкласти в цей проект 15 млн євро. Також 21 серпня 2022 року Прем'єр-міністри Чехії Петр Фіала та Словаччини Едуард Гегер зустрілися щодо взаємного патрулювання повітряного простору внаслідок російської агресії та збільшення військової допомоги Україні.

У рамках підтримки України її бажання до вступу в НАТО, 31 жовтня до Києва прибула делегація уряду Чехії на чолі з прем'єр-міністром Петром Фіалою, яка взяла участь у першому в історії спільному засіданні українського і чеського урядів. Під час

цього візиту президент України Володимир Зеленський і прем'єр-міністр Чехії Петр Фіала підписали спільну декларацію щодо євроатлантичної перспективи України. У декларації визначені “пріоритетні напрями співпраці між Україною та Чехією” в межах курсу на набуття Києвом повноправного членства в Північноатлантичному Альянсі. Крім того, Чехія в декларації закріплює намір продовжити надання потужної військової, технічної, оборонної та гуманітарної підтримки Україні [114]. Також в рамках цієї делегації, зустрілися міністри оборони України та Чехії Олексій Резніков та Яна Чернохова. Під час їхньої зустрічі, Чехія домовилися про участь у понад 50 проектах для посилення армії України підтримки членства України в НАТО [115].

У 2023 році Дедалі твердіша позиція Чеської Республіки щодо оборони потрапила в заголовки газет останніми тижнями через ініціативу президента зібрати та об'єднати кошти від країн-партнерів для закупівлі запасів артилерійських боєприпасів, які не входять до ЄС, для відправлення в Україну. Це базується на новій Оборонній стратегії країни (116), опублікованій у жовтні 2023 року, яка сигналізувала про помітну зміну політики — ще один побічний продукт вторгнення Росії в Україну. Нова стратегія характеризується безпрецедентною відвертістю та прямою, чітко ідентифікуючи Росію як головну загрозу безпеці. Щоб усунути цю загрозу, Прага зобов'язалася витратити два відсотки ВВП на оборону вперше після приєднання до альянсу. Країна сподівається надалі підтвердити свою відновлену рішучість зміцнювати колективну оборону в Європі шляхом модернізації своїх збройних сил, у тому числі шляхом закупівлі невидимих винищувачів F-35 у Сполучених Штатах. Чеська Республіка також прагне поглибити двосторонню співпрацю в галузі оборони, зокрема зі Сполученими Штатами, Великобританією, Польщею, Німеччиною та Словаччиною.

Однією з основних змін у порівнянні з попередньою ітерацією стратегії є чітке визначення Росії та Китаю як викликів безпеці, що узгоджує позицію країни з позицією НАТО. Основний меседж полягає в тому, що Росія представляє «найсерйознішу загрозу безпеці Чехії та її союзників». Навпаки, оборонна стратегія 2017 року лише натякала на амбіції Росії, застосування гібридної тактики та зневаги міжнародним правом. Так само, хоча у версії 2017 року Китай не згадувався, нова

стратегія визначає його як проблему безпеки, підкреслюючи гібридні загрози для безпеки Європи з боку Пекіна . Це узгоджується з уявленнями НАТО про подвійну загрозу, хоча й різну, що походить від Росії та Китаю.

Щоб подолати погіршення середовища безпеки, зокрема агресію Росії, нова стратегія наголошує на підготовці Чеської Республіки до майбутньої можливості довготривалої оборонної війни високої інтенсивності з Росією. Передбачувана підготовка включає створення більш боєздатних, стійких сил для розгортання в місіях колективної оборони та підготовку країни до надання підтримки союзним силам з боку приймаючої країни. Це відхід від останніх трьох десятиліть, які характеризувались пріоритетністю боротьби з повстанцями, стабілізаційних зусиль і постконфліктної реконструкції. Водночас ці дії сприятимуть зусиллям НАТО зміцнити колективну оборону та стримування, як було домовлено на Мадридському та Вільнюському самітах у 2022 та 2023 роках.

Іншою важливою подією є прийняття підходу до оборони, який базується на участі всього уряду та всього суспільства. Новий підхід вимагає від усіх органів державної влади, громадян, приватного та некомерційного секторів, а також системи освіти співпрацювати в розбудові соціальної стійкості країни . Це означає, що Чеська Республіка бажатиме посилити визнання суспільством оборони як основної мети держави; і розвивати знання та навички своїх громадян для захисту як від військових, так і від невійськових загроз. Така трансформація не відбудеться миттєво, але стратегія наближає чеський підхід до моделей «тотальної оборони» та «всеосяжної безпеки», які використовують союзники по НАТО на лінії фронту з Росією, як-от Фінляндія та країни Балтії . У разі успіху ці зусилля мають підвищити стійкість країни та готовність цивільного населення відповідно до статті 3 Альянсу [117].

Стратегія додатково підкреслює прихильність країни колективній обороні шляхом надання пріоритету обороні та можливостям стримування. Як згадувалося вище, витрати Чеської Республіки на оборону досягнуть двох відсотків ВВП у 2024 році, із зобов'язанням підтримувати їх на цьому рівні або вище в майбутньому. Для розвитку своїх можливостей Чеська Республіка прийняла Концепцію розвитку збройних сил Чехії 2035 (118) . Ця концепція охоплює широкий спектр цілей, як-от

зміцнення міжнародного співробітництва та оперативної сумісності, впровадження новітніх і революційних технологій, а також інвестиції в людей і навички оборони. Документ окреслює плани модернізації та придбання збройних сил, зокрема закупівлю 24 винищувачів F-35 Lightning II.

Підсумовуючи, Нова оборонна стратегія Чеської Республіки підкреслює її відданість своїм союзникам і Україні в той час, коли згуртованість Західного Альянсу зазнає проблем як від внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Багато країн Європи стикаються зі зростанням підтримки популістських і ультраправих партій, які часто використовують риторику проти НАТО та ЄС. Це особливо відчувається враховуючи сусідство Чеської Республіки в Центральній Європі. Наприклад, новий прем'єр-міністр Словаччини Роберт Фіцо, який пообіцяв припинити військову допомогу Україні, співпрацює з проросійською Словацькою національною партією. Тим часом Угорщина загальмувала зусилля ЄС щодо надання допомоги Україні та разом із Туреччиною відстрочила схвалення вступу Швеції до НАТО. У лютому Китай запропонував поглибити співпрацю з Угорщиною в галузі безпеки на тлі потепління двосторонніх відносин. У світлі таких подій Чеська Республіка продовжує демонструвати прихильність НАТО та Європейському Союзу, а також її готовність лідирувати в таких питаннях, як боєприпаси для України, що є бажаним запевненням для її союзників.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, всі вищесказані країни ЦСЄ пройшли тяжкий шлях до вступу в НАТО та ЄС, проводячи демократичні реформи для того щоб відповідати нормам Альянсу та ЄС. Їхня співпраця з цими союзами, ще до вступу в них, допомогли країнам отримати додаткові аргументи «за» щодо їхнього вступу. Приєднання всіх цих країн до НАТО та ЄС допомогло об'єднати не тільки регіон Центрально – Східної Європи, а й всю Європу загалом. Також для співпраці та добросусідських відносинах допомогло утворення Вишеградської групи. Група також використовувалася як інструмент об'єднання та допомоги на шляху до вступу в НАТО та ЄС.

У всіх країнах основною причиною вступу в НАТО та ЄС було бажання отримати гарантії безпеки на майбутнє, економічну стабільність за допомоги співпраці зі ЄС та реформування оборонного комплексу. З вищесказаного, можна дійти висновку, що всі країни на початку 2000 років проводили реформи в оборонному комплексі в рамках співпраці з НАТО. Також проводячи євроінтеграційні заходи країни отримали добре економічне підґрунтя від ЄС для розвитку економіки держави.

Але не всі країни, змогли стабільно проводити реформи та співпрацювати з НАТО. Так, наприклад Чехія та Угорщина із за корупції в всередині країни не могли нормально провидити оборонні реформування. Словаччина також не могла стабільно проводити реформування сфери безпеки та економіки із за відсутності великих ресурсів держави. Лише Польща більш – менш протягом всіх років займалася розвитком оборонної сфери та співпраці за НАТО та ЄС. Тому Польща займає першу позицію в регіоні ЦСЄ.

Найбільшими партнерами вищезгаданих країн були країни Європи та США. Найбільш розвиненні відносини з США мала Польща. За всі ці роки, Польща та США завжди тісно співпрацювали в оборонній сфері. Це пояснюється тим, що Польща більш розраховує на співпрацю з США ніж з НАТО. А США – мати вірного союзника на «східному» фронті Європи. Щодо Чехії, вона має зараз жорстоку позицію щодо посилення оборонної політики. А Угорщина та Словаччина вибрали шлях «на Схід». Після низки заходів щодо співпраці з Росією, Угорщина почала економічно залежати

від неї. Також консерватиські настрої в уряді Угорщини сприяють цим відносинам. В той же час Словаччина повернулася до своєї «старої» позиції враховуючи повернення Фіцо. Тому можна вважати, що Польща та Чехія є вірними союзниками США в Східній Європі, а Угорщина та Словаччина – союзниками Росії. Така ситуація не дає консолідувати регіон ЦСЄ повністю (Польща та Чехія дотримуються одних цінностей, а Угорщина та Словаччина – інших).

Зі окупацією Криму Росією та початком війни на Донбасі в 2014 році, покращення безпекової сфери країни знову вийшла на перший план. В рамках НАТО, було створено Бухарестську дев'ятку, яка ще більш об'єднала регіон ЦСЄ. Також активізувалася Вишеградська група, в яку у рамці Вишеградської бойової групи, увійшла Хорватія і Україна. Продовжилося реформування оборонного комплексу під сучасні зразки озброєння. Всі ці дії посилювали консолідацію регіону Центрально – Східної Європи (і НАТО).

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році, країни ЦСЄ зіткнулися зі загрозою нападом Росії до якого Альянс готувався ще з 2014 року. Тому модернізація оборонного комплексу країн лише посилилася. Допомагаючи Україні у війни, країни «східного флангу» НАТО створюють гарантії щодо унеможливлення нападу Росії на свої держави. Також підтримкою України, Польща та Чехія показали свій намір вести подальшу прозахідну політику, на відміну від Словаччини та Угорщини, які з кожним місяцем все більше віддаляються від принципів євроатлантичних структур.

В той час, кожна країна має свою специфіку в подальшому введенні політики. Наприклад, на зараз, Польща в модернізації армії спирається на співпраці більш з Південною Кореєю, ніж США. Це можна пояснити сьогоденною нестабільною позицією Америки (під впливом внутрішніх чвар американський уряд використовує зовнішні відносини з іншими державами для внутрішніх тисків). Також в Польщі змінився міністр оборони, який вже вказує на «проблеми» минулого уряду, що свідчить про майбутню можливу зміну національної стратегії.

Щодо Словаччини, за 2023 рік, політика всієї країни загалом деградувала після приходу Роберта Фіцо (минулого прем'єр міністра). Вона стала такою самою як і в

2010 роках (вона є дуже схожою, партія Фіцо говорить про співпрацю з НАТО та ЄС, а фактичні дії – це загравання з Росією та призупинення тісної співпраці зі цими організаціями). Також не можна не забувати про фактор корупції в уряді Фіцо, що ставить під сумнів виконання національних планів щодо безпекового комплексу. Хоча на прикладі з співпрацею зі Україною, можна зрозуміти що не все так однозначно, тому що словацькі оборонні підприємства «давлять» на уряд Фіцо на потребі виконання цих контрактів.

Але в Чехії ситуація найбільш стабільна та рішуча. Своїми національними планами в 2024 році, Чехія показую свою рішучість. Вона є лідером у ініціативі закупівлі снарядів України. Країна вже вписала в свій план поглиблену співпрацю з НАТО. А найбільш унікальне, що Чехія позиціонує Китай як одну із загроз свої безпеці (на рівні зі Росією).

Якщо розглядати угорську специфіку, то можна виділити, що в її стратегії нічого не змінилося. Угорщина й надалі залишається «троянським» конем Росії в НАТО та ЄС.

Список використаних джерел

1. Thomas S. Szayna – “The Military in a Postcommunist Poland” – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2009/N3309.pdf>
2. UK Wikipedia – «Варшавський договір» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80_\(1955\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80_(1955))
3. Poland – Military Doctrine 1992 – [Документ] – Режим доступу: <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-10787.html>
4. U.S Department of State - Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE) -- Final Act – [Документ] – Режим доступу: <https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/115589.htm>
5. Karina Marczuk - Democratization of Security and Defence Policies of Poland (1990-2010) с. 80 – 35 – [Електронне джерело] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/327545132_Democratization_of_Security_and_Defence_Policies_of_Poland_1990-2010
6. Сергеев Д. В. «Польща: чотири роки в НАТО» - М. 2004. – С. 163–186. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/polsha-chetyre-goda-v-nato>
7. Ліпкевич С. Я. – “Військове будівництво Республіки Польща на шляху інтеграції в НАТО” - [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/a54bd74b-14aa-4ce8-b93d-4119ce954815/content>
8. «УНІАН» - Польща планує витратити на озброєння 2 млрд. доларів – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/605795-polscha-planue-vitratiti-na-ozbroennya-2-mlrd-dolariv.html>
9. Олександр Шевчук – «АМЕРИКАНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ В СТРАТЕГІЇ НАТО» - с.56 - - [Електронне джерело] – Режим доступу: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/890/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%9E.%20%D0%90%D0%BC%D0%B5%D1%>

[80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96.pdf](https://www.rbc.ua/ukr/news/ssha_i_polsha_dogovorilis_po_razmeshcheniyu_elementov_pro_1201892464)

10. Weimar Triangle – Wikipedia – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Weimar_Triangle

11. 2008 Bucharest summit – Wikipedia – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2008_Bucharest_summit

12. РБК – Україна - США і Польща домовилися щодо розміщення елементів ПРО – [Вебсайт] – Режим доступу: https://www.rbc.ua/ukr/news/ssha_i_polsha_dogovorilis_po_razmeshcheniyu_elementov_pro_1201892464

13. Вікіпедія - Саміт НАТО у Страсбурзі і Кельні – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Саміт_НАТО_у_Страсбурзі_і_Кельні#Підсумк_и_саміту

14. BBC News - Obama shelves Europe missile plan – [Вебсайт] – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8260230.stm>

15. Мілітарний - Президент Польщі підписав договір про розміщення військ США в країні – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://mil.in.ua/uk/d0-bf-d1-80-d0-b5-d0-b7-d0-b8-d0-b4-d0-b5-d0-bd-d1-82-d0-bf-d0-be-d0-bb-d1-8c-d1-89-d1-96-d0-bf-d1-96-d0-b4-d0-bf-d0-b8-d1-81-d0-b0-d0-b2-d0-b4-d0-be-d0-b3-d0-be-d0-b2-d1-96-d1-80-d0-bf-d1-80/>

16. EUbusiness - Germany, France and Poland form EU battlegroup – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.eubusiness.com/news-eu/military-france.b52>

17. 20 lat Polski w NATO. - gov.pl/obrona-narodowa. – [Електроний ресурс] - <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/20-lat-polski-w-nato2>

18. Agence France-Presse – Defence Talk - Former Soviet satellites sign joint military pact – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.defencetalk.com/former-soviet-satellites-sign-joint-military-pact-59053/>

19. ZNUA - Країни «Вишеградської четвірки» (Польща, Словаччина, Угорщина і Чехія) домовилися про створення в першому півріччі 2016 року бойової тактичної групи й запросили до участі в ній Україну – [Вебсайт] – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/international/vishegradskiy_maydanchik_ukrayini.html

20. Visegrad Group - "Bratislava Declaration of the Visegrad Group Heads of Government on the Deepening V4 Defence Cooperation – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2014/bratislava-declaration>
21. Parlamentarier des Weimarer Dreiecks: Röttgen, Guigou und Schetyna in Kiew Bundestag – Bundestag – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://www.bundestag.de/webarchiv/presse/pressemitteilungen/2014/pm_1404081-263198
22. JOINT DECLARATION on “Allied Solidarity and Shared Responsibility” Bucharest, November 2015 – [Аналітична стаття] – Режим доступу: <https://www.lrp.lt/data/public/uploads/2015/11/joint-declaration.pddf>
23. Ambasada i Konsulat USA w Polsce - USA i Polska Rozpoczynają Budowę Bazy w Redzikowie – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://pl.usembassy.gov/pl/baza/>
24. 2016 Warsaw summit – Wikipedia – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2016_Warsaw_summit
25. Atlantic Council - New Polish President Makes NATO Bases in Central Europe a Priority for Warsaw Summit – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/new-polish-president-makes-nato-bases-in-central-europe-a-priority-for-warsaw-summit/>
26. Euractiv - Alexandra Brzozowski - Eyeing increased US presence in the region, Poland revamps military spending – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eyeing-increased-us-presence-in-the-region-poland-revamps-military-spending/>
27. Defence 24 - Poland About to Increase Its Defence Expenditure up to the Level of 2.5% of GDP. A New Bill Introduced – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://defence24.com/poland-about-to-increase-its-defence-expenditure-up-to-the-level-of-25-of-gdp-a-new-bill-introduced>
28. Time - W.J. Hennigan - Fort Trump? The Pentagon Takes a Step Toward Establishing Base in Poland – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://time.com/5551061/poland-military-base-fort-trump/>

29. Myers Meghann - Military Times - "It's not 'Fort Trump,' but a US division headquarters heading to Poland – [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://www.militarytimes.com/news/your-military/2019/06/12/its-not-fort-trump-but-a-us-division-headquarters-heading-to-poland/>
30. BBC News - Pompeo signs deal to redeploy troops from Germany to Poland – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-53792019.amp>
31. Радіо Свобода - США нарощуватимуть свою військову присутність у Польщі для стримування Росії – [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://www.radiosvoboda.org/a/amerka-polsha-vijskova-spivprazia/30765737.html>
32. Defense News - Jen Judson - Construction of Aegis Ashore in Poland nearing completion – [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://www.defensenews.com/pentagon/2022/03/09/construction-of-aegis-ashore-in-poland-nearing-completion/>
33. The New York Times - The End of ‘America First’: How Biden Says He Will Re-engage With the World – [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://www.nytimes.com/2020/11/09/us/politics/biden-foreign-policy.html>
34. Європейська Правда - Прем'єр-міністри Польщі, Чехії та Словенії прибули в Київ – [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://www.euointegration.com.ua/news/2022/03/15/7136012/>
35. Reuters - Poland's Kaczynski calls for peacekeeping mission in Ukraine – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.reuters.com/world/europe/polands-kaczynski-calls-peacekeeping-mission-ukraine-2022-03-15/>
36. The Guardian - Joe Biden to address ‘stakes of this moment’ in Ukraine speech from Warsaw – [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://www.theguardian.com/world/2022/mar/25/joe-biden-visits-poland-in-show-of-support-for-eastern-european-nations>
37. Офіційне інтернет-представництво президента України - Володимир Зеленський провів телефонну розмову з Анджесом Дудою – [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-proviv-telefonnu-rozmovu-z-andzheyem-dud-74749>

38. Кореспондент - Берлін не дотримав слова щодо постачання зброї – Дуда – [Вебсайт] – Режим доступ: <https://ua.korrespondent.net/world/4480833-berlin-ne-dotrymav-slova-schodo-postachannia-zbroi-duda>
39. LbUa - Польща і Україна підписали контракт на постачання зброї на 630 млн доларів – [Вебсайт] – Режим доступ: https://lb.ua/society/2022/06/07/519292_polshcha_i_ukraina_pidpisali_kontrakt.html
40. Facebook - Оперативне командування "Схід" – «Польський «Краб» ефективно "з'їдатиме" колони росіян!» - [Вебсайт] – Режим доступ: <https://www.facebook.com/EastOC/posts/pfbid02BEQtZf2tHmF9xYzpQeCSGxf6AELVMEbNitCYYbo9BhHEsysmk1gj92h3fy7aaSQHl>
41. Укрінформ - Польща передала Україні танки PT-91Twardy – [Вебсайт] – Режим доступ: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3536354-polsa-peredala-ukraini-tanki-pt91twardy.html>
42. EuroNews - Soo-hyang Choi - Poland buy S.Korean rocket launchers after tank, howitzer sales – [Вебсайт] – Режим доступ: <https://www.euronews.com/2022/10/20/southkorea-poland-defence>
43. Dziennik Zbrojny – «Поставка додаткових самохідних гаубиць K9A1» - [Вебсайт] – Режим доступ: <https://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,11972,aktualnosci-z-polski,dostawa-kolejnych-armatohaubic-samobieznich-k9a1>
44. Dziennik Zbrojny – «Створення можливостей для підтримки роботи FA-50» - [Вебсайт] – Режим доступ: <https://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,11959,aktualnosci-z-polski,budowa-zdolnosci-do-wsparcia-eksploatacji-fa-50>
45. Dziennik Zbrojny – «Військо Польське наразі отримало 46 танків K2GF» - [Вебсайт] – Режим доступ: <https://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,12009,aktualnosci-z-polski,wojsko-polskie-otrzymalo-dotad-46-czolgow-k2gf>
46. Ministerstwo Obrony Narodowej - Wicepremier Władysław Kosiniak – Kamysz nowym ministrem obrony narodowej - [Вебсайт] – Режим доступ:

<https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wicepremier-wladyslaw-kosiniak--kamysz-nowym-ministrem-obrony-narodowej>

47. Вікіпедія - Розширення НАТО – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розширення_НАТО

48. CHOVANČÍK, Martin (2008) – «Vývoj bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky od roku 1998» - с.20-21 - Masarykova Univerzita (Master Thesis) – [Електроний ресурс] – Режим доступу:

https://is.muni.cz/th/102878/fss_m/Diplomova_praca_-_Chovancik_Martin_102878_.pdf

49. GYARFÁŠOVÁ, Oľga (2001): - «Európska únia hľadá občana. Inštitút pre verejné otázky.» - [Електроний ресурс] – Режим доступу:

http://www.ivo.sk/buxus/docs/publicistika/subor/produkt_2100.pdf.

50. MAJER, Marian (2013)- Slovakia. Centre for European and North Atlantic Affairs – [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cenaa.org/data/databaza/Chapter-7-Slovakia.pdf>

51. VLČEK, Dalibor – KAŠČÁKOVÁ, Dominika (2010): «Zahraničná politika Slovenskej republiky. Základné východiská, ciele a realizácia» - [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/09/Zahranicna-politika-Slovenskej-republiky_vychodiska-stav-a-perspektivy_Duleba_Lukac_Wlachovsky-1998.pdf

52. The Slovak Spectator - Slovak Republic takes UN Security Council seat – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://spectator.sme.sk/c/20027123/slovak-republic-takes-un-security-council-seat.html>

53. Радіо Свобода - На саміті, який завершився у столиці Словаччини Братиславі, президенти Сполучених Штатів та Росії – Джордж Буш і Володимир Путін домовились активізувати співпрацю у сфері ядерної безпеки і завершити переговори щодо вступу Росії у Світову організацію торгівлі – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/927433.html>

54. Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky (2005) - «Strednodobá stratégia zahraničnej politiky Slovenskej republiky do r. 2015» - [Elektronický zdroj] – Режим доступу: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2015/01/strategia-ZP-SR.pdf>
55. TÖRÖK, Marián (2014) – «Tri obdobia dvoch desaťročí zahraničnej politiky Slovenskej republiky. Politické vedy» - [Elektronický zdroj] – Режим доступу: <https://www.proquest.com/docview/1564430517>
56. Вікіпедія - Сляч (аеропорт) – [Elektronický zdroj] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D1%8F%D1%87_\(%D0%B0%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D1%8F%D1%87_(%D0%B0%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82))
57. Korsar Presov - Vrtuľníky Mi-24 vzlietli v Prešove naposledy – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://presov.korzar.sme.sk/c/6064088/vrtulniky-mi-24-vzlietli-v-presove-naposledy.html>
58. Defense News - Slovakia Plans To Acquire Fighter Jets – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://archive.ph/20140117112811/http://www.defensenews.com/article/20140113/DEFREG01/301130017/Slovakia-Plans-Acquire-Fighter-Jets#selection-851.0-851.38>
59. Korsar Presov - Gripeny zrejme nebudú. Glváč rokuje o predĺžení zmluvy na Migy-29 – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://domov.sme.sk/c/8038735/gripeny-zrejme-nebudu-glvac-rokuje-o-predlzeni-zmluvy-na-migy-29.html>
60. Slov-lex (2017): - «Návrh bezpečnostnej stratégie slovenskej republiky» - [Elektronický zdroj] – Режим доступу: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2017/09/N%C3%A1vrh-Bezpe%C4%8Dnostnej-strat%C3%A9gie-SR.pdf>
61. Ministry of Foreign and European Affairs (2017) – «Správa o pôsobení Slovenskej republiky v aktivitách medzinárodného krízového manažmentu za rok 2017» - [Elektronický zdroj] – Режим доступу: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-216420?prefixFile=m_
62. ČIŽÍK, Tomáš (2018) - «New Trends of Post-Soviet Heritage? Slovak Security Policy in 2018.» - [Elektronický zdroj] – Режим доступу: https://www.academia.edu/38991827/Slovak_Security_and_Defence_Policy_in_2018

63. Army Recognition - Slovakia to purchase Finnish Patria AMV 8x8 armoured vehicles – [Вебсайт] – Режим доступу:
https://www.armyrecognition.com/november_2017_global_defense_security_news_industry/slovakia_to_purchase_finnish_patria_amv_8x8_armoured_vehicles.html
64. Reuters - Tatiana Jancarikova - Slovakia picks U.S. fighter planes to replace Russian-made jets – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.reuters.com/article/us-slovakia-defence-usa-idUSKBN1K11JQ>
65. Defense Security Cooperation Agency – «Government of Slovakia – Bell 429 Light Utility Helicopters» - [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://archive.is/20170501072547/http://www.dsca.mil/major-arms-sales/government-slovakia-bell-429-light-utility-helicopters#selection-511.0-511.59>
66. Foreign Brief - Nick Giurleo - Slovakia's prime minister to visit the White House after 2% defence spending pledge – [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://www.foreignbrief.com/daily-news/slovakias-prime-minister-to-visit-the-white-house-after-2-defence-spending-pledge/>
67. Укрінформ - Ольга Робейко - Україна отримає винищувачі від Словаччини – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/weapons/ukrajina-otrimaye-vinishchuvachi-mig-29-yak-ce-zminit-hid-viyni-video-ostanni-novini-11931639.html>
68. Україна молода - Богдан Переяславець – Словаччина передає Україні ППО С-300 в обмін на ППО PATRIOT від НАТО – [Вебсайт] – Режим доступу:
<https://umoloda.kyiv.ua/number/0/159/165118>
69. Радіо Свобода - Чехія патрулюватиме повітряний простір Словаччини – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-chekhiya-slovachchyna-patruluvannia-nebo/31926974.html>
70. Infopost - Зброя для України та НАТО: Біля кордону у Словаччині у п'ять разів збільшать виробництво боєприпасів для гаубиць – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://infopost.media/zbroya-dlya-ukrayiny-ta-nato-bilya-kordonu-u-slovachchyni-u-pyat-raziv-zbilshat-vyrobnyctvo-boeyprypasiv-dlya-gaubycz/>
71. Укрінформ - Німеччина, Данія та Норвегія закуплять для України 16 словацьких гаубиць Zuzana-2 – [Вебсайт] – Режим доступу:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3584296-nimeccina-dania-ta-norvegia-zakuplat-dla-ukraini-16-slovackih-gaubic-zuzana2-zmi.html>

72. Олександр Топчій – «Словацькі зброярі збільшили прибуток у чотири рази на тлі війни в Україні» - УНІАН - <https://www.unian.ua/weapons/slovacki-zbroyari-zbilshili-pributok-u-chotiri-razi-na-tli-viyni-v-ukrajini-12333561.html>

73. Катаріна Кішшова – «Аналітик: Фіцо не буде другим Орбаном. У Брюсселі він тихенько погодиться» - TvNoviny.sk - <https://tvnoviny.sk/domace/clanok/860698-analytik-z-fica-nebude-druhy-orban-v-bruseli-bude-potichu-suhlasit>

74. Петро Мадро – « Мені не потрібні вмовляння Чапутової, - заявив Фіцо. Його перемогу в Чехії поважають, відносини не охололи» - Pravda - <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/689562-fico-sa-v-prahe-stretne-s-fialom-pavlom-aj-babisom-vztahy-s-niektorymi-ceskymi-politikmi-sprevadza-napatie/>

75. Програмна заява уряду Фіцо на 2023 - 2027 роки – Pravda - <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/688290-programove-vyhlasenie-ficovej-vlady/strana-6/>

76. ta3 – «Фіцо поведився непрофесійно, вважає аналітик про його заяви про Україну. Урядова риторика може зупинити комерційні контракти» - ТА3 - <https://www.ta3.com/clanok/921349/fico-sa-zachoval-neprofesionalne-hovori-o-jeho-vyrokocho-o-ukrajine-analytik-retorika-vlady-moze-stopnut-komercne-kontrakty>

77. Berzsényi Dániel – MAGYAR BIZTONSÁGPOLITIKA, 1989–2014 - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://svkk.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/magyar-biztonsagpolitika-1989-2014-original.original.pdf>

78. Wikipedia - Magyar Honvédség - Nemzetközi szerepvállalás – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

: https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Honv%C3%A9ds%C3%A9g#Honv%C3%A9delmi_%C3%A1talakul%C3%A1sok

79. Wolters Kluwer - 1998. évi XLVI. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Francia Köztársaság Kormánya között a honvédelem és a haditechnika területén kicserélt minősített információk és eszközök védelméről, Budapesten, 1998. február 23-

án aláírt Egyezmény megerősítéséről és kihirdetéséről -

[Вебсайт] – Режим доступу: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99800046.TV>

80. Wikipedia - A Magyar Honvédség jelentősebb hadgyakorlatai a NATO csatlakozás óta

- [Електроний ресурс] – Режим доступу:

https://hu.wikipedia.org/wiki/A_Magyar_Honv%C3%A9ds%C3%A9g_jelent%C5%91sebb_hadgyakorlatai_a_NATO_csatlakoz%C3%A1s_%C3%B3ta

81. Борисфен Интел - Угорщина в Європейському Союзі та НАТО – [Аналітична

стаття] – Режим доступу: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-evroatlantichna-integraciya/vengrija-v-evropejskom-sojuze-i-nato/

82. Вікіпедія - АЕС Пакш - [Електроний ресурс] – Режим доступу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%95%D0%A1_%D0%9F%D0%B0%D0%BA%D1%88

83. Honvedelem.hu – Katonahírek - [Електроний ресурс] – Режим доступу:

<https://web.archive.org/web/20080101024044/http://www.honvedelem.hu/cikk/0/9689/rabajarmuvek.html>

84. Honvedelem.hu - Egyedülálló magyar hadiipari válasz korunk egyik legkomolyabb

kihívására - [Вебсайт] – Режим доступу: <https://honvedelem.hu/media/aktualisvideok/egyedulallo-magyar-hadiipari-valasz-korunk-egyik-legkomolyabb-kihivasara.html>

85. U. S. Embassy in Hungary - Defense Cooperation Agreement - [Електроний ресурс] –

Режим доступу: <https://hu.usembassy.gov/defense-cooperation-agreement/>

86. Бабель - Угорщина обіцяє до кінця року ратифікувати вступ Фінляндії та Швеції

до НАТО - [Вебсайт] – Режим доступу: <https://babel.ua/news/86018-ugorshchina-obicyaye-do-kincyu-roku-ratifikovati-vstup-finlyandiji-ta-shveciji-do-nato>

87. Mind - Угорщина накладе вето на будь-яку європейську пропозицію з обмеження

імпорту енергоносіїв з росії – міністр Кабміну - [Вебсайт] – Режим доступу:

<https://mind.ua/news/20240659-ugorshchina-naklade-veto-na-bud-yaku-evropejsku-propoziciyu-z-obmezhennya-importu-energonosiyiv-z-rosiyi>

88. Military - Hungary builds up its military capabilities – [Вебсайт] – Режим доступу:

<https://mil.in.ua/en/news/hungary-builds-up-its-military-capabilities/>

89. Hungarian Conservative - Hungarian Force Development to Continue with Advanced Military Technologies Arriving in 2023 – [Вебсайт] – Режим доступу: https://www.hungarianconservative.com/articles/politics/hungarian_force_development_programme_military_army_air_force_weapons_local_manufacturing/
90. Ministerstvo obrany ČR - Tuma M., Prohazka J., Janosec J. – «Obranna politika Ceskoslovenske a Ceske Republiky (1989-2009).» - [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://www.army.cz/assets/multimedia-a-knihovna/publikace/bezpecnostni-temata/23-obranna-politika-ceskoslovenske-a-ceske-republiky-1989_2009.pdf
91. Ministry of foreign affairs the Czech Republic - Česká republika a NATO – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/nato/priority_cr_v_nato.html
92. Вікіпедія – Вишеградська група – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0
93. Navrotskyŭ V - Практична складова співпраці НАТО з іншими міжнародними організаціями щодо підтримки миру та безпеки - Віче - [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://veche.kiev.ua/journal/2327/>
94. Ministry of Defence and Armed Forces of the Czech Republic - Oldrich Holecek – Reducing Military Regions – [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://www.army.cz/en/ministry-of-defence/newsroom/news/reducing-military-regions-60297/>
95. Wikipedie - Seznam vojenských letadel České republiky – [Електроний ресурс] - Режим доступу: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_vojensk%C3%BDch_letadel_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky#cite_note-9
96. Pavel Bezousek, Vladimir Schejbal - «Radar Technology in the Czech Republic» - [Аналітична стаття] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/3278061_Radar_Technology_in_the_Czech_Republic

97. UPI - AERO Vodochody delivers C-27J components – [Вебсайт] – Режим доступу: https://www.upi.com/Defense-News/2011/05/09/AERO-Vodochody-delivers-C-27J-components/92741304963038/?st_rec=41541308570480&u3L=1
98. Wikipedie - Historie letecké techniky AČR - Akvizice ruských vrtulníků – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_leteck%C3%A9_techiky_A%C4%8CR#cite_note-17
99. Ministry of Defence and Armed Forces of the Czech Republic - Historie zahraničných misí – [Електроний ресурс] – [Архів] - <https://web.archive.org/web/20180506174318/http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-140768/>
100. Ministry of foreign affairs the Czech Republic - Czech Republic and the EU Common Security and Defence Policy – [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/security_policy/czech_republic_and_the_eu_common/index.html
101. Pavel Otto – E15.cz - Obrana koupí od Tatry stovky transportérů Titus, má na to dvacet miliard – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/obrana-koupi-od-tatry-stovky-transporteru-titus-ma-na-to-dvacet-miliard-1314879>
102. ONDŘEJ STRATILÍK – EuroCZ - TĚŽKÁ HODINA PANÍ KARLY. VYŠETŘOVÁNÍ MILIARDOVÝCH ZBROJNÍCH KONTRAKTŮ ODHALILO PNUTÍ UVNITŘ HNUTÍ ANO – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.euro.cz/clanky/tezka-hodina-pani-karly-1408315/>
103. Jan Grohmann – Armadni Noviny - Klíčové modernizační projekty Armády ČR – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.armadninoviny.cz/klicove-modernizacni-projekty-armady-cr.html>
104. Denik.cz - Obrana opět nakupuje. Uzavřela smlouvu na 80 aut pro chemiky za pět miliard Zdroj – [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.denik.cz/ekonomika/obrana-opet-nakupuje-uzavrela-smlouvu-na-80-aut-pro-chemiky-za-pet-miliard-20180830.html>
105. Ministry of Defence and Armed Forces of the Czech Republic - Smlouva na 62 kolových obrněných vozidel TITUS byla podepsána – [вебсайт] – Режим доступу:

<https://web.archive.org/web/20190626160216/http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/smlouva-na-62-kolovych-obrnenych-vozidel-titus-byla-podepsana-213166/>

106. Jan Grohmann – Armadni Noviny - Rok 2019: Ministerstvo obrany ČR koupilo vojenský materiál za 40 miliard korun - [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.armadninoviny.cz/2019-ministerstvo-obrany-cr-koupilo-material-za-40-miliard-korun.html>

107. Irozhlas - Česko nakoupí 52 samohybných houfnic z Francie. Zaplatí za ně 8,5 miliardy korun - [Вебсайт] – Режим доступу: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/cesko-nakup-francie-houfnice-smlouva-obrana-armada_2109301308_tzr

108. Ministry of Defence and Armed Forces of the Czech Republic - Smlouva - Nový protiletadlový systém SPYDER pro AČR - [Вебсайт] – Режим доступу: <https://vyzbrojovani.army.cz/aktuality/smlouva-novy-protiletadlovyy-system-spyder-pro-acr>

109. Business Standard - Czech Republic's defence spending to reach 2% of GDP by 2024 - [Вебсайт] – Режим доступу: https://www.business-standard.com/article/international/czech-republic-s-defence-spending-to-reach-2-of-gdp-by-2024-says-govt-122091600213_1.html

110. Європейська правда - Чехія до кінця року отримає німецькі танки Leopard замість відправлених в Україну - [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/08/29/7145780/>

111. Українська правда - Чехія передасть Україні важку техніку – міністр оборони - [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/10/5/7370529/>

112. Natoaktual.cz - Budeme jednat o stíhačkách F-35 z USA a obrněncích ze Švédska, rozhodla vláda - [Вебсайт] – Режим доступу: https://www.natoaktual.cz/zpravy/stihac-f35-bvp-vlada-usa-svedsko-cv90-pasove-obrnene-armada.A220720_102307_zpr_nato_inc

113. Natoaktual.cz - Bévépéčka ze Švédska? Bojem prověřené stroje, které kupuje i nejbližší soused - [Вебсайт] – Режим доступу: https://www.natoaktual.cz/zpravy/armada-bvp-pasove-cv90-bae-hagglunds-svedsko-vlada.A220721_114447_na_zpravy_m00

114. Радіо Свобода - Зеленський та Фіала підписали декларацію щодо євроатлантичної перспективи України - [Вебсайт] – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-chehiya-ukrayina-nato/32109381.html>
115. TextyOrg.UA - Чехія візьме участь у понад 50 проєктах для посилення ЗСУ і підтримає членство України в НАТО - [Вебсайт] – Режим доступу: <https://texty.org.ua/fragments/108124/chehiya-vizme-uchast-u-ponad-50-proyektah-dlya-posylennya-zsu-i-pidtrymaye-chlenstvo-ukrayiny-v-nato/>
116. Міністерство оборони Чехії – «Defence-strategy-of-the-czech-republic_2023» - [Документ] – Режим доступу: https://acr.army.cz/assets/en/ministry-of-defence/basic-documents/defence-strategy-of-the-czech-republic_2023_final.pdf
117. NATO - Resilience, civil preparedness and Article 3 – [Електроний документ] – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm
118. Міністерство оборони Чехії – «Koncepte výstavby Armády České republiky 2035» - [Документ] – Режим доступу: https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA_R_2035_Final.pdf

